

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

C. F. Richterstad

TIDSKRIFT FÖR HEMMET,

TILLEGNAD

NORDENS QVINNOR.

1884.

26:e årgången.

3:e häft.

Innehåll:

	Sid.
16. Qvinnan och fosterlandets försvar. Några ord af <i>Esselde</i>	128.
Något om den s. k. »Svenska kvinnoföreningen», af <i>Ellen Fries</i>	129.
17. Från Riksdagen. Skrifvelsen till K. M. om ändringar af lagen rörande gifta makars rätt	135.
18. Qvinnofrågan i Norge	139.
19. Ett bondbröllop i gamla tiden. (Södra Södermanland. Omkring 1820.) Ur en åttioårings minnen. Af <i>M. L. I.</i>	143.
20. Dramatisk litteratur: »Dömd», af <i>Alfhild Agrell</i> . Anm. af <i>E. F.</i>	158.
21. Nyare skönlitteratur: Nya teckningar från Italien af <i>Augusta Braunerhjelm</i> . — »Ovålkomen», af <i>Florence Montgomery</i>	166.
22. Lars Hierta Minnes Matlagningskola. Af <i>Anna Hierta-Retzius</i>	171.
23. Handarbetets vänner. Små konst- och slöjdnötiser. I—III ...	175.
Mönster efter ett dal-band.	

STOCKHOLM,

KONGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER.

16. Qvinnan och fosterlandets försvar.

Frågan om kvinnans uppgift med afseende på fosterlandets försvar, är icke främmande för denna tidskrift. Den har behandlats så väl direkt som indirekt, och med alla olikheter i öfrigt hafva förf:ne af dessa uppsatser enats derom, att qvinnan verkligen i denna fråga *har* en uppgift, och att hon minst af allt får vara likgiltig. Redaktionen har under många år sökt en praktisk lösning af den uppgiften och hoppas också hafva funnit den; men hon har trott, att tiden ännu icke vore inne för dess förverkligande. Nu har emellertid från annat håll, genom den s. k. »Svenska qvinnoföreningen», frågan ställts på dagordningen. Vår värderade medarbeterska har här nedan tagit till ordet för att förklara och försvara föreningens afsigt, och derunder uttalat behjertansvärda sanningar, i hvilka säkerligen hvarje fosterlandsvän måste instämma. För egen del måste vi dock beklaga föreningens framträdande, på samma gång vi ogilla det hånfulla bemötande, hon rönt. Vi förbehålla oss därför att framdeles få återupptaga frågan om kvinnans uppgift med afseende på fosterlandets försvar och då framställa ett annat förslag till dess lösning än det, som qvinnoföreningen omfattat.

Stockholm i Maj 1884.

Esselde.

Några ord i anledning af den nybildade s. k. »Svenska
Qvinnoföreningen».

Vårt fosterland åtnjuter den fullständigaste fred, och alla svenska talare hafva nu under nära trefjärdedels sekel använt all sin oratoriska skicklighet och uttömt retorikens alla tillgångar för att prisa fredens välsignelser. Den politiska temperaturen är visserligen alltid ostadig, och ingen spåman torde drista att med säkerhet afgöra om de mörka punkter, som alltid finnas någonstädes vid den politiska horisonten, kunna försvinna eller sammandraga sig till ett rasande, alt förstörande oväder, men alla äro dock ense om, att denna horisont i år ej är mörkare än vanligt.

Och midt i denna djupa fred, utan att någon fara under den närmaste framtiden synes vara för handen, finna vi i våra tidningar en inbjudningslista att samla bidrag till en fästningsbyggnad, och denna lista är undertecknad af 142 kvinnor — således af fredens och kärlekens representanter.

Undran — småleenden — missnöje och hån.

Undran — har Don Quixottes ande farit in i dessa 142 svenska kvinnor? Hvarföre i denna djupa fredstid framkalla en fråga, som sammanhänger med krig och strid? Är det kanhända någon särskild anledning, som ej är allmänt känd? Hvarföre väcka intresse för en så onyttig fråga, då tusende viktigare stå på dagordningen?

Kanske är dock frågan ej alldeles så onyttig? Visserligen hota ej yttre fiender vårt land, men det finnes en farlig fiende inom eget landområde — den fienden, som kallas likgiltighet för fäderneslandet. Fosterlandskärleken blir en alt sällsyntare dygd, likgiltigheten griper omkring sig och förstör vårt folks andliga kraft, liksom dessa små maskar, som i all tysthet genomborra de största fartyg. Det är mot denna fiende, som den svenska kvinnoföreningen vill strida, den vill i sin mon söka att väcka

bland de svenska kvinnorna den domnande fosterlandskärleken. Detta är enligt vår uppfattning den egentliga betydelsen af det ofvannämnda uppropet.

Föreningen kunde möjligen bättre organiserats, ändamålet kunde hafva gjorts på en gång vidsträcktare och ej så stortätligt, man borde undvikit till och med skenet af politisk färg — alla dessa anmärkningar hafva gjorts och göras af många, som dock ej tvekat att ingå i föreningen, i det att de fränsett alla dessa omständigheter och blott fäst sig vid detta enda: föreningen vill varna mot likgiltighet i fosterländska angelägenheter och arbeta för fosterlandskänslans höjande. Må den ock hafva tagit miste om sättet, ett arbete för ett ideelt mål är dock aldrig fruktlöst.

Man *småler* åt föreningen — så få och så svaga. Man kan skratta åt hunden, som skäller på månen, men ej åt den drunknande, som höjer ett nödrop, om ock förståndet säger, att vågornas brus och stormens dån skola låta det dö bort ohördt.

Missnöje har försports. Ej skola kvinnorna blanda sig i politiken, och hvad angår försvarsväsendet dem. En uppbygglig duett har uppstämmts mellan unge, elegante martissöner och den radikala pressens ledare, således mellan de mest motsatta läger för att prisa kvinnans fredliga och husliga egenskaper, och för att beskärma sig öfver att hon trädt utom sin gamla sfer. Pilatus och Herodes ha blifvit vänner för att varna kvinnan att ej vidare beträda den inslagna vägen.

Kvinnans mycket omordade och bestridda rätt att befatta sig med politik lemna vi här alldeles åsido, ty den hör ej hit. När vi granska häfderna, finna vi dock det sakförhållandet, att kvinnorna alltid deltagit vid hvarje i folkens lif mera djupt ingripande historisk tilldragelse. De hafva i ofredens tider lika litet som männen tvekat att till det yttersta värna om hem och fosterbygd; och ofta hafva de lyckats att med användande af

sin fyndiga intelligens omintetgöra de fiendtliga skarornas anfall. Vi behöfva ej hålla oss till sagotiden, ej tala om amazoner och sköldmör, nej ända in i vårt århundrade har kvinnan visat sig redo att kämpa i ordets egentliga bemärkelse för sitt hem. Kvinnan har ock sin krigshistoria. Men den är dock vida olik mannens, ty den handlar aldrig om anfalls-krig endast om försvarskrig. Kvinnan hyser ingen krigslust, hon älskar ej blod och eröfringar, men hon älskar sin familj och sitt fosterland. Må vara, att *staten* med dess inre och yttre politik ännu är för mången kvinna likgiltig, *fosterlandet* är det ej. Fosterlandskänslan har sin rot i känslan för familjen, och hvem kan fränkänna kvinnan att i djupaste måtto hysa denna känsla? — Man må nu hafva delade tankar om de svenska kvinnorna valt rätta ögonblicket eller rätta sättet för att visa sitt fosterländska sinnelag — om det berättigade i, att kvinnan visar, att hon uppfattar såsom en *pligt* att värna om fosterlandet medan tid är, borde ej finnas mer än en mening.

Hån har drabbat den svenska kvinnoföreningen för de »medeltidsåsigter», som i hennes uppmaning skulle uttalats. I hånnet hafva ock sig så kallade svenska kvinnor instämt, hvilka uttalat några triviala, men härvidlag föga bevisande sanningar, såsom att ett lands själfständighet och frihet ej äro bygda på vapenmakt och fästningsmurar, att det starkast befästade landet ej nödvändigt äger den lyckligaste befolkningen m. m., och anklagat den svenska kvinnoföreningen utan skäl för att vara en vän af kriget.

Man misstager sig säkert ej, då man härleder detta hån från dem, hvilka äro fosterlandsvänner endast i fredstid. Dessa fredspatrioter äro af flere slag.

Först de, som tro på den eviga fredens dagar. Hvem vill ej tro på människoslägtets fullkomnande? Hvem vill ej tro, att den stund skall komma, då den sista kanonen sättes in på ett arkeologiskt museum — men studerar man

historien, måste man erkänna, att intet faktum talar för att under den närmaste framtiden dessa drömmar skola realiseras. Vårt århundrade har sett lika mycket blod utgjutas, som de förflutna, och ej har man rätt att skylla krigen endast på konungar och hofintriger, då de flesta krigen i vår tid hafva varit nationella och ett af de blodigaste har ägt rum inom en republik.

Den eviga freden skymtar således i fjärran. En fransk författare har träffande yttrat, att man skulle göra narr af en människa, som försummade sin hälsa under förevändning att i framtiden skulle uppfinnas ett läkemedel mot alla sjukdomar eller ett osvikligt medel att förlänga det mänskliga lifvet. — Hvad skall man då säga om ett folk, som glömmer sitt försvar för drömmar om den eviga freden?

Andra tro ej på en europeisk fred, men väl på att *Sverige* skall i all framtid få lefva oantastadt. Att djupare inlåta sig på den frågan skulle föra för långt in i politikens irrgångar. Med historien i hand är det dock ej svårt att besvara den. Vi äro på alla sidor omgifna af lifskraftiga nationer, som aldrig bland sina grundsatser proklamerat återhållsamhet än mindre en evig fred, och hvad den berömda jämvigten angår, visar oss Polen, att ett lands själfständighet godt kan förloras med bibehållande af den europeiska jämvigten. Det är ej 100 år sedan man föreslog samma delningsmetod för vårt fädernesland.

Slutligen finnas personer, som öppet säga: men hvarföre hålla på det fosterländska, hvarföre ej vilja uppgå i en annan nation, synnerligast om detta är en stor? — Skall man väl bevisa för dem en så själfklar sak som, att de olika nationaliteterna befordra mänsklighetens utveckling? Taga de ej härvid skäl, återstår dock såsom ett faktum, att Sverige i detta nu är friare, lyckligare och mera oberoende än sina grannar, att ett underkufvande skulle medföra en tillbakagång af alla våra förhållanden och säkerligen äfven pålägga landet militäriska band

af den mest tryckande beskaffenhet — för att öfvertygas här-
om, behöfva vi endast känna de inre förhållandena hos de
oss omgifvande folk, med hvilka ett krig kan ifrågasättas.

De, som höra till denna sista kategori, och hvilka knapt
kunna kallas fredspatrioter, då deras fosterlandskänsla tyckes
vara död, utgöra, vilja vi väl hoppas, ännu åtminstone endast
ett ringa fåtal. Men *många* äro de, som insöfva sig i dröm-
mar om en evig fred eller som tro, att Sveriges historia
skall genom att framvisa en evig fred blifva epokgörande i
människoslägtets historia. *Många* äro de, som se i hvarje tal
om krig och försvar »medeltidsåsigter»; men till svar på
det hån, som kommer från deras sida, kan den svenska
kvinnoföreningen framställa frågan: Hvilken uppfattar bäst de
pligter, som fosterlandskärleken ställer på oss, den hvilken ar-
betar för spridandet af åsigter, som hvila på historiens säkra
grund, eller den som arbetar för spridandet af drömmar, hvilka
ännu hägra i den fjärran framtidens dunkla rymder?

Vi hafva härmed ej velat i *alt* försvara den s. k. Svenska
Qvinnoföreningens program, vi hafva endast velat förklara,
huru föreningens mål, enligt vår åsigt, bör uppfattas och fram-
hålla föreningens berättigade sida. Oss synes att trots alla
dess brister, dess afsigt är för god att den ej skulle vinna
erkännande och uppmuntran.

E. F.

17. Från Riksdagen.

Af de vid innevarande riksdag framställda motioner till qvinnans förmån, som vi i föregående häfte granskade, har den om utsträckning af qvinnans valrätt afslagits, samt den om tillsättande af en komité för utredning af flickskolefrågan ledt till olika resultat i båda kamrarna, hvarför den ty värr förfaller, då man icke kunnat åstadkomma något jemkningsförslag.

Motionerna om bestämmande af qvinnans myndighetsålder i likhet med mannens till 21 år hafva deremot tillstyrkts af lagutskottet, hvars förslag utan votering antagits af båda kamrarne.

Slutligen hafva Friherre Stackelbergs samt Hrr. Ekenmans och Smedbergs motioner ¹⁾ om ändringar af lagen rörande gifta makars eganderätt blifvit af lagutskottet med synnerlig omsorg behandlade, och de väsentligaste af deri gjorda yrkanden sammanfattade i ett noggrannt detaljeradt förslag, hvilket af utskottet med sällspord enighet omfattats, i det blott en enda medlem delvis reserverat sig deremot. Hr Wallenbergs motioner blefvo hänvisade till 1:sta kammarens tillfälliga utskott och upptogos sålunda icke af lagutskottet.

Den 30 April, då öfverläggning rörande detta lagutskottets förslag egde rum i kamrarne, böra de svenska qvinnovännerna beteckna såsom en lycklig bemärkelsedag. Denna fråga, som ända hittills väckt så många betänkligheter från juristernas sida och så bestämd motvilja hos dem, som älska det bestående,

¹⁾ Genom ett ledsamt förbiseende blef Hr Smedbergs motion, som afsåg att bevara hustruns rätt att afstyrka eller tillstyrka försäljningen af sin fasta egendom m. m., icke nämnd i vår öfversigt, hvarför vi begagna tillfället att här hjertligen tacka motionären för densamma och bedja honom ursäktat vårt förbiseende.

och hvilken ännu för 6 eller 7 år sedan af många betraktades blott som en välkommen förevändning för gyckel och hån, denna fråga framträdde nu med hela vigten af lagutskottets nästan enhälliga förord och möttes i kamrarne af en stämning, som en gammal motståndare betecknade med uttrycket, »att det lönar icke mödan att i dag tala emot den saken». En veteran inom riksdagsdebatten och seniorn bland qvinnofrågans hänfulla motståndare uppträdde visserligen emot utskottets förslag, men endast för att yrka, att man måtte enligt hans ord »taga steget fullt ut». En annan talare, som bekämpade en enstaka punkt i förslaget, medan han dock förklarade sig eljest hysa ett varmt intresse för saken, blef djupt förnärmat af en utkastad misstanke om att det intresset ej torde varit så allvarligt menadt, hvilken misstanke också af hans motståndare på ridderligt sätt återtogs. Kort sagdt, stämningen i andra kammaren likasom ock i den första var så afgjordt gynnsam, att de få motsägelser, som yppades, endast tjenade att bereda motionärerna samt lagutskottets medlemmar — bland dem särskildt Hr Borgmästaren Thomason — tillfälle till sakrika och delvis lysande föredrag i ämnet. I första kammaren antogs förslaget utan votering, sedan det af lagutskottets ordförande, Hr Landshöfding Bergström beledsagats med ett kraftigt förord. I andra kammaren fick frågan samma lyckliga utgång efter en längre, liflig debatt och ett par voteringar. Äfven tidningspressen har med välvilliga känslor följt utgången af så väl denna fråga, som den om framflyttandet af qvinnans myndighetsålder.

Då utrymmet ej tillåter oss att meddela lagutskottets förslag med dess utförliga motivering oafkortadt, hänvisa vi till föreningens för gift qvinnas eganderätt snart utkommande redogörelse för saken. Här meddela vi blott i kort utdrag hvad som skulle bli resultatet om, såsom fullt sannolikt är, lag kommer att stiftas i enlighet med det förslag som lag-

utskottet inlagt i den af riksdagen beslutade skrifvelsen. Resultaten blefve följande:

1:o) att den fasta egendom, så väl i staden som på landet, hvilken makarne före eller efter äktenskapet ärft, eller före äktenskapet förvärfvt, förblir, äfven under äktenskapet, deras *enskilda* egendom, till hvilken de hafva full eganderätt och förvaltningsrätt, hustrun för sin egendom och mannen för sin; och ega makarna ej giftorätt i hvarandras enskilda egendom.

2:o) Den fasta egendom, vare sig på landet eller i staden, som makarne *under äktenskapet förvärfva*, förblefve visserligen, såsom nu, der ej förord annorlunda bestämt, deras *gemensamma* egendom, och skulle stå under mannens förvaltning, dock med den vigtiga skilnad, att mannen icke utan hustruns samtycke kunde bortskifta, förpanta eller sälja densamma.

3:o) Hustrun blefve ej skyldig, att med sin enskilda egendom gälda den skuld, som mannen åsamkat boet, så vida hon ej uttryckligen dertill förbundet sig.

Korteligen: Hustrun skulle råda öfver och förvalta den fasta enskilda egendom, hon-medfört i boet eller under äktenskapet ärft; hvarken denna eller makarnes *gemensamma* fasta egendom skulle utan hennes samtycke kunna afyttras eller förpantas, och hon blefve icke skyldig att med denna sin enskilda egendom gälda den skuld, som utan hennes samtycke ådragits boet.

Blir detta lag, så innebär det onekligen ett stort framsteg, dock väsentligen blott för de hustrur, som äro i besittning af fast egendom. En vigtig fråga blir då för dem: *hvad är och hvad är icke fast egendom enl. gällande lag?* Den frågan lär enligt juristernas egen utsago icke alltid vara lätt att besvara. De svar en medlem af lagutskottet benäget gifvit oss på några hithörande spörsmål må dock här meddelas. Den fasta egendom, som i utskottets förslag nämnes, är »fast egendom å landet samt jord och hus i staden;» men *aktier* i sådan egen-

dom betraktas icke som fast egendom. Byggnad för industriell anläggning är fastighet, om den är uppförd på egen grund, men huru mycket af de maskiner den innesluter, som bör räknas till fastigheten, kan med ledning af vår lag i allmänhet ej bestämmas. Bruks-andelar pläga icke anses som fastighet, med undantag af Falu bergslags s. k. »fjerdeparter». Icke heller äro jernvägsaktier fast egendom. I en mängd fall kommer det således att bero af den myndiga qvinnan sjelf, huruvida hon, genom försäljning eller köp, vill före äktenskapet förminska eller öka den fastighet, som förblir hennes enskilda egendom. Hon kan, likasom mannen å sin sida, sälja en jord-egendom och köpa aktier eller bruksandelar eller tvärtom sälja aktier och köpa fast egendom.

Återgå vi till vårt lagförslag, så finna vi, att de hustrur, hvilka sakna förmögenhet eller hvilkas egendom ligger i rörligt kapital, befinna sig i det närmaste i samma förhållande som nu. De stå i allt qvar under mannens målsmanskap. De ega icke någon annan enskild egendom än den, de med sitt arbete kunna förtjena och dertill förlora de den giftorätt, de nu ega i mannens enskilda egendom, allt förutsatt, att ej förord annorlunda bestämt. Hustruns arbetsförtjenst tyckes deremot nu varda bättre skyddad, i det den icke kan tagas i mät för skulder, som ingåtts utan hennes samtycke.

De hustrur, hvilka ingenting medfört i boet eller hvilkas egendom icke varit af art att kunna förblifva deras enskilda tillhörighet, hafva således äfven de *någon* fördel af den föreslagna reformen.

Under alla förhållanden må vi vara de män tacksamma, hvilka medverkat till att ett reformförslag af så pass betydande omfång blifvit utarbetadt och af riksdagen inlemnadt till K. M:ts bekräftelse.

18. Qvinnofrågan i Norge.

I Norge väcktes förlidet år vid Kristiania universitet fråga om qvinnans rätt att der utbildas sig till läkare under samma vilkor som män, men afslogs af medicinska fakulteten, såsom vi i föregående årgång omnämmt. Då var likväl en af fakultetens medlemmar, Professor S. Heiberg, genom en utländsk resa hindrad att närvara. Nu har han vid hemkomsten tagit del af förhandlingarne, och i motsats till sina medbröder framlagt motiv och bevis för qvinnans rätt att utbildas sig till läkare på samma vilkor som männen, och detta med så mycken kraft och så många delvis nya slående bevis, att vi ej tveka att anse hans yttrande, såsom ett af de viktigaste bladen i denna frågas annaler. Vi göra oss därför ett nöje af att här utförligt meddela detsamma.

»Jag får härmed förklara, att jag icke underskrifvit fakultetens förklaring af den 22 maj, emedan jag då befann mig i utlandet och dessutom hyser en helt annan åsigt om saken än de öfriga fakultetsmedlemmarne.

»Jag finner nämligen inga giltiga skäl för att vägra qvinnliga studerande tillträde, vare sig till de medicinska öfningarne, eller den medicinska examen. Under flera år har jag på laboratorier, anatomisalar och sjukhus arbetat tillsammans med damer; derunder har jag visserligen sett förhållanden af så väl fiendtlig som af ömmare beskaffenhet uppstå, dock de förra mera sällan än de senare. Hvad tycken och böjelser beträffar, så uppstå sådana också i mohamedanska länder, i trots af den strängaste bevakning. Det moderna samhället söker icke de goda sedernas värn i de båda könens ängsliga afspärrande från hvarandra, utan i en kraftigare intellektuel och en omsorgsfullare moralisk utveckling. Denna grundsats börjar i Sverige redan

tillämpas i samfälda skolor för gossar och flickor. Här i Norge befinna vi oss temligen högt uppe i den strömfära, som bryter sig fram midt emellan den föråldrade orientaliska och den nyaste amerikanska uppfattningen.

»Så har jag under de senaste 25 åren förmärkt ett betydligt aftagande af den stela skygghet, som förut var rådande i umgänget mellan könen. Jag ser häruti ett framsteg. Till och med om jag personligen skulle vara obenägen att medgifva qvinnan tillträde till de medicinska studierna, skulle jag anse en vägran nu, då hon har full rätt att aflägga studentexamen, vara liktydig med att strida mot strömmen.

»Bland de invändningar, som göras mot qvinnornas tillträde till det medicinska studiet, framhäfvas isynnerhet deras mera utvecklade känslolif, deras svagare förståndsbeväring och ringare mått af kroppsstyrka. Såsom allmän regel torde dessa påståenden slå in; jag har dock icke förnummit, att man underkastar de manliga studenterna någon rekrytpröfning innan man medgifver dem tillträde till de medicinska studierna. Dock har inom min personliga erfarenhet inträffat fall, då jag skulle hafva önskat att från studierna tillbakavisa nervösa, föga begäfvade och kroppsligt svaga studerande. Men på något sådant lärer väl staten svårligen inlåta sig. Lifvet sjelft med dess fordringar besörjer nog i sinom tid dylika afvisningar. Likasom det finnes män, hvilka icke uppnå medelgraden af duglighet, så finnas qvinnor, hvilka öfverskrida den. De, hvilka tro sig ega lust och anlag för läkarens kall, bör lagstiftningen icke bortvisa. Det måste vara hvars och ens ensak att bestämman sin lefnads bana.

»Hvad *känslolifvet* beträffar, så medför visserligen det medicinska studiet faror, särskildt i afseende på köns-sferen, men dessa faror äro större för männen än för qvinnorna. Hvad åter beträffar det sinne, som man kallar takt, så antager jag, att qvinnan deruti är mannen öfverlägsen, och det är att lägga

märke till, att många kinkiga familjeförhållanden påkalla i högsta grad takt i det sätt hvarpå läkaren uppträder.

»Öfver hufvud taget ådagalägger mannen större lugn och kallblodighet; men då en qvinna eger dessa egenskaper i högre grad än vanligt, måste hon medgifvas utväg att försöka sig. Är hon duglig, blir hon använd; är hon oduglig, glömmes hon och försvinner.

»Hvad slutligen *kroppsstyrkan* beträffar, så vill jag påpeka ett oemotsägligt faktum, som dock icke är allom bekant, det näml. att det norska folket i berörda afseende intar en ganska framstående plats i nationernas led. Undersökningar gifva vid handen, att i medeltal hos oss lefnadsåldern är hög och kroppssbyggnaden stark.

»Försäkringsbolagen arbeta hos oss under gynnsamma förhållanden. Våra soldater räknas bland de mest högväxta i världen. Våra qvinnor uppnå i medeltal en kroppslängd af 159 centimeter och öfverträffas härutinnan af högst få. Vårt folk är alltså storgvuxet (storslaget) och den enskilde lever länge. Nationen måste således anses för ovanligt stark, och detsamma gäller tydligtvis kvinnorna. Vi kunna dessutom framlägga bevis på en hög grad af kroppslig uthållighet hos våra qvinnor, då vi påminna oss, att vi för närvarande hafva en corps af ej mindre än 700 barnmorskor i landet, tjenstgörande under de svåraste förhållanden och mot den uslaste betalning. Då nu antalet barnmorskor är större än antalet läkare, så kan deraf dragas den slutsatsen, att de förra på landet hafva något mindre distrikt än de senare. Men barnmorskorna hafva deremot, å sin sida, obehagligare och mera ansträngande åligganden samt mera nattvak än läkarne. De prof af kroppsstyrka, som dessa qvinnor underkastas, stå ej männens mycket efter. Ville man hos oss föreslå att ersätta barnmorskorna med läkare, skulle det troligen väcka löje, ehuru länder finnas, der män i stort antal egna sig åt denna uppgift.

»I det stora hela är den qvinliga uppfostran hos oss af staten försummad. Ville man för det qvinliga släktet upprätta samma slags lärda, tekniska och realskolor som för det manliga, så kunde vi hafva utsigt till att få en generation af qvinnor, som vore den nuvarande långt öfverlägsen. Med afseende härpå måste vi dock börja uppifrån. Från universitetet måste rörelsen utgå, närmast i syfte att framtvinga bättre offentliga skolor för våra flickor.

»Men, ehuru jag nu önskar, att qvinnan må medgifvas fullt tillträde till våra examina, så tror jag likväl icke att i förstone ett större antal kommer att begagna sig deraf. Jag antager också att, ibland qvinnorna sjelfva, makans och moderns kall städse kommer att anses som det lyckligaste och naturligaste. Innan alltså någon utvidgning af lokaler och tillökning af lärarepersonal behöfver komma i fråga, blir det därför riktigtast att icke vidtaga några särskilda anstalter, utan helt enkelt bereda qvinnorna tillträde, utom till föreläsningarne, som redan äro för dem tillgängliga, också till laboratorium, dissektions-salarne och sjukhusen samt till examina.»

Sedan ofvanstående redan var satt, meddelas oss den i sanning glädjande nyheten, att norska stortinget för sin del beslutat lemna qvinnan tillträde till universitetsstudier af alla slag jemte examina på samma vilkor som mannen. Derjemte har stortinget påyrkat samma rätt för qvinnan som för männen att söka sådana stipendier, som ej enligt gåfvobrefven äro ensamt förbehållna manliga studerande; och lär detta företräde hittills icke föreslagits för qvinliga studerande vid något annat europeiskt universitet.

I *Nyt norsk Tidsskrift* för innevarande år har meddelats en liten öfversigt af qvinnofrågan, som vittnar om en varm anslutning till den samma och sålunda går i samma riktning som de båda företeelser, vi här ofvan nämnt. Vi veta icke om framställningen är avslutad, men vi tro, att flertalet läsare gerna skulle se, att den följdes af en utredning af de drifkrafter, som frammanat och fört rörelsen framåt äfven i de

nordiska länderna, der hon från början uppträdt ganska sjelfständigt och med prisvärd måtta och takt.

19. Ett bondbröllop i gamla tider.

(Södra Södermanland. Omkring 1820.)

Ur en åttiöårs minnen.

En af min fars bönder hade en rask och hygglig son, Olle, som skulle gifta sig med den vackra Maja i Rostorp. Hennes föräldrar voro ett förmöget bondfolk likasom hans, men dessa senare ville ej afstå att hålla bröllop åt sin ende son, helst som utrymmet hos dem var större, hvarföre det blef beslutadt, att brölloppet skulle stå i brudgummens hem. I följd deraf kom hans mor en dag till min mor, beväpnad med 3 @ fina tågor, och frågade, »om inte patronessa' ville ha besvär att klä' Maja te bru' med körkkrona', för det kunde inte hvem som helst sätta på na', så att ho' bar opp na'.» Hennes begäran blef bifallen, och det öfverenskoms, när Maja sjelf skulle komma till herregården för ytterligare aftal om brudklädseln. Ett par dagar före brölloppet kom hon också, åtföljd af sin mor, som medförde en ost och ett par krukor mjölk såsom »förning». Förberedelserna till klädseln vidtogos då på så sätt, att Majas hår upplades i papiljotter samt att brudklädningen medfördes för att hinna behörigen prydas. Åtta brudpigor skulle hon äfven hafva, — hvarföre det nu blef stor brådska på herregården att anskaffa och iordningställa tillräckligt mycken »granlåt» åt både dem och bruden; ty en stor massa af dylika saker måste påsättas dem alla, eljest ansågs ej ett bondbröllop hederligt och präktigt nog på den tiden. Sedan vi derföre hemma uppsökt, samt af våra grannar och vänner lånat tillsamman allt, hvad man kunde finna af Falu-juveler, stålspännan, öronbucklor och bröstrosetter, gamla plymer, band

och blommor samt silfver och guldgaloner, m. m., som kunde skimra och lysa, måste vi ändock tillgripa den utvägen att af kulört linong och batistlappar sjelfva söka förfärdiga blommor, prålade i alla regnbågens färger tills vi fingo en hel klädkorg full. Härefter följde bekymret, hur man skulle få brudpigornas hårklädsel tillräckligt hög enligt den tidens mod; och nu framletades en samling aflagda styfärmar, hvilka befunnos mycket ändamålsenliga, isynnerhet ett slags stora »epåletter» af rotting, öfverklädda med hvit atlas och silkesfransar. Styfärmarne öfverkläddes med stycken af ett par röda bombasinsvästar, broderades med silke och paljetter, samt bryddes med band och blommor, plymer och silfverpapper. På brudens klädning fastsyddes en framvåd af svart siden, särskildt gjord för dylikt bruk, och som var kantad med guldgaloner och beströdd med paljetter. Äfven hela kjolen kantades med galoner samt pryddes med buketter af de vackraste blommorna. En lång bandros på ena axeln och en bukett på den andra, en bred, broderad, hvit »collerette» kring halsen, samt korta puffärmar med spetsar och galoner fullbordade verket. Vi bemödade oss dock att i trots af all granlåt göra klädseln så smakfull som möjligt, för att den icke skulle skämma bort brudens utseende, ty hon var nära nog en skönhet, samt dessutom så behaglig, blygsam och vettig, att hon kunnat försvara, hvilken plats i samhället som helst. Äfven brudgummens kapprock hade medförts för att bli påsatt guldgaloner kring kragen.

Klockan var icke mer än fyra på bröllopsdagens morgon, då brudpigorna började anlända, men det behöfdes också, ty till kl. sju måste både de och bruden vara färdiga för att hinna till kyrkan och der, före gudstjenstens början kl. nio, intaga hvar och en sin plats. Allt skulle dock blifvit omöjligt att medhinna, om vi icke förut påkallat flere af våra väninnor till hjälp.

Nu inträdde alla de åtta brudpigorna: ett par af dem, Kirstin i Grindstugan och Stina i Djupviken, sågo ganska bra ut, så att med dem tycktes arbetet blifva tacksamt; Brita i Getskaf och Cajsa Lisa i Fallhagen skulle blifva »pellpigor», hvarför särskild omsorg äfven fick egnas dem. De öfriga, Anna Stina i Qvarnkärret, Brita Maja i Tegelladan och Annika Qvarnhjul hade nästan lika roliga anleten som namn, — men den sista, Cajsa i Bonrå, satte oss i det allra största bryderiet, ty hon hade nästan icke alls något hår! — »Jag va' sjuk i somrase' och då gick allt håret å mej», stammade flickan litet förlägen vid vår öfverraskning.

Det är inte godt att vara brudpiga utan hår,» sade min äldsta syster deltagande.

— »Ja, men mor sa', det gjorde ingenting, för det får ändå inte synas,» genmälte Cajsa.

»Men det skall vara något att fästa hårprydnaderna uti, förstår du, jag kan väl inte sticka hårnålarna i bara skinnet på dig.»

— Åh, det går felle an, om mamsell vill, — det kan väl inte göra så ondt för en dag», återtog flickan oförskräckt. — Det kunde man kalla att vilja »pina skinn för att vara grann!»

Men min syster försökte dock hellre den utvägen, att med band fastknyta en af de ofvannämnda höga skärmarne om hufvudet, och för att hålla den ännu säkrare i en häftig polska, fästes ett stycke siberiskt lamskinn, påsytt med några smycken, från skärmen till banden vid öronen.

Slutligen voro brudpigorna färdiga, den ena öfverglänsande den andra i granlåt, men alla högst belättna med mönstringen af sig sjelfva och hvarandra i den stora spegeln. »Mamsell! här syns lite' hår», utbrast dock en af dem bekymrad.

»Det är ju bra, då du har vackert hår,» medlade den, som gjort koiffyren. Men flickan var ej nöjd dermed. — »Hå-

ret sir man alla da'r,» menade hon, »men i dag ska' det väl vara grannare på hufvet». Som sista utväg tillgrep då min syster ett litet guldur, — den enda gränslåt som återstod — och hängde det i pannan, hvilket väckte stort bifall.

Några af flickorna hade t. o. m, begärt att få axelsömmarna på sina klädningar uppsprättade, så att de kunde vikas ned till »urringade», — ty riktigt fina ville de vara för denna enda gång i sitt lif.

»Lilla, söta mamsell, klä' mej så vacker som Kirstil!» hviskade Annika Qvarnhjul, som funnit jembörelsen i spegeln utfalla ofördelaktigt för sig utan att riktigt kunna göra sig reda för anledningen. Vi hade så när utbrustit: »det är omöjligt!» vid anblicken af den, hvithåriga, bleka bondpigam vid sidan af kamratens friska ansigte, men vi ville icke göra henne ledsen, — då hastigt den yraste af systrarna hittade på råd! Hon kom fram med en färglåda, penslade fina, hvälfda ögonbryn, der förut alls inga funnits, svärtade ögonhåren och strök rikligt med karmin på kinderna. Förvandligen var underbar, och Annika slog ihop händerna af förtjusning och utropade: »ack, den som finge se ut så här för hvar dag!»

Nu inträdde bruden, som min mor själf påsatt kronan i ett annat rum. Brudklädseln hade lyckats väl, ty den utsirade drägten klädde henne förträffligt; och med sin vackra växt och raka hållning samt den ståtliga guldkronan på det mörkbruna håret, hade hon en påfallande likhet med ett porträtt, vi hade, af hertiginnan af Devonshire. Naturen stämplar ej den ena till bondpiga och den andra till hertiginna: det är ofta endast kläderna, som åtskilja dem!

Mellan glänsande agraffer och mörka löslockar framträdde dock kransen och slöjan såsom näst kronan de förnämsta prydnaderna, jemte de oundgängliga s. k. brudlockarna af hennes eget hår, som ringlade sig bakom öronen nedåt den hvita halsen. Denna var behängd med flera förgyllda kedjor, men fick

ej bära en enda *perla*, ty perlor betyda tårar, säger allmogen. Brudbuketten fästes midt på bröstet, och om lifvet slöt sig ett bredt, mångfärgadt sidenskärp, hvars ändar nästan nådde golfvet. Detta skärp hade sin egen historia, ty det hade sett många festligheter vid Gustaf 3:djes hof: riksråddinnan, som då bar det, hade gifvet det åt sin kammarjungfru, och af henne, nu inspektorsfru i granskapet, hade vi lånat det.

Ändtligen sutto alla i vagnarne, bruden och min mor i den första med »pellpigorna» baklänges, samt derefter alla de andra brudpigorna i en lång bondvagn med tre säten och körsvennen framför på en tom ankare; de hade hvar och en i ena handen psalmboken, inlindad i en »silkesnäsdruk», och i den andra en »bomullsnäsdruk» eller kattunshalsduk till skydd för hufvud och hals i händelse af kyla, — men att på samma gång också skydda toaletten för hvarje rubbning, det förorsakade mycket bryderi. Sist kommo vagnarna med »brudsätorna», — de, som klädt bruden, — samt en del gäster. Hela tåget företräddes af *brudriddarne*, tvenne ståtliga bonddrängar, Anders i Barksäter och Erker »med lilla mun», på ystra hästar och med blombuketter i knapphålen samt en ringblomma i den med ett brandgult band omknutna hatten.

Än vid sidan af brudvagnen, än före och än efter redo *spelmännen*, en skräddare och en mjölnare, i dagligt tal kallade »Åbacken» och »Ytterkär'n», efter sina hemvist. De hade utan tvifvel den drygaste lotten af dagens tunga och hetta, ty de måste nästan oafbrutet under hela vägen sköta fiolen och stråken, utan att ha ens en hand ledig att hålla tygeln med. Vid hvarje stuga, hvarje gård, som bröllopståget passerade på vägen, syntes i dörr och fönster nyfikna hufvuden, från det knapt hårbvuxna till det silfvergrå.

Man hade hunnit ungefär halfvägs, då vid slutet af en utförsbacke vagnarna togo ett häftigt skutt öfver en söndrig brotrumma på vägen. Alla brudpigorna skreko till af förfäran

öfver sina toiletter, och Annika Qvarnhjul tappade i förskräckelsen psalmboken på landsvägan. — »Boka'!» var det enda utrop, hon fick fram. Men vagnen kunde ej stanna i farten förr än ett litet stycke derifrån, der äfven hela brudskaran stannade att hvila, under det att brudriddarne framtogo bränvinsflaskor och ett par stora silfvertumlare för att bjuda förfriskning kring laget. Åt Erker uppdrogs att rida tillbaka för att upphemta psalmboken; — men, då han skulle återlemna den till dess egarinna, kunde han ej tillsluta sin lilla mun af lutter förvåning öfver hennes skönhet. Han anade ej ens, hvem hon var, så olik sig var hon mot i hvardagsdrägten. Men hans hjerta fattade eld och brann snart i ljusan låga; han hade sedan i kyrkan så när tappat sitt hörn af »*pell*en», då han fick ögonen på den sköna uppenbarelsen i bänken bredvid.

Då man nalkades kyrkan, uppstämde spelmännen sin bästa marsch och redo främst i tåget, tills det stannade framför kyrkogårdsporten. Der stod redan brudgummen med sitt följe och väntade. Nu gingo brud och brudgum vid hvarandras sida under fortsatt musik ända till kyrkodörren, hvarefter hela tåget långsamt och högtidligt framtågade i koret, der brudparet tog plats i tvenne grant utstyrda ländstolar, under det att brudföljet ordnade sig på de närmaste bänkarne. Under hela gudstjensten satt brudparet till allmän åskådning: brudgummen i sin stora mörkblå kapprock med den galonerade kragen och piskan öfver ryggen, bruden barhalsad, rak och blyg. I deras blickar kunde man läsa, att det icke blott var beräkning utan en uppriktig kärlek, som förenade dem.

Då gudstjensten var slutad, lemnade brudriddarne och pelligorna sina platser för att fatta hvar sitt hörn af den utsydda *pell*en och hålla detta helgade skydd öfver brudparet under hela vigseln. Folket trängde sig fram på gångarna för att bättre höra och se, men störde knapt med en hostning den högtidliga akten. Då brudparet sedan lemnade kyrkan, voro

de väl på alla sidor omgifna af åskådare, men stadsbefolkningens och nutidens oblyga nyfikenhet, som stundom tyckes vilja undantränga sjelfva hufvudpersonerna, visste man den tiden ej af på landsbygden.

Vid aftåget från kyrkan red brudgummen med sitt följe näst efter spelmännen, och sedan kommo vagnarna. Vägen till bröllopgården var vid hvarje grind utsirad med höga, skalade granar. På trappan till bröllopgården stodo brudgummens far och mor för att mottaga brudskaran. Bruden fördes hastigt in i köket för att smaka på gröten, medan prosten och adjunkten i spetsen för de öfriga gästerna inträdde i den stora stugan. Denna var till både väggar och tak klädd med lakan, utsirade med bandrosor och grönt. Kring trenne af väggarna stodo bänkar och framför dem det stora »hästskobordet». Inuti »hästskon» var lagd en lång dyna, på hvilken brudparet föll på knä, under det prosten framför dem läste en kort bön samt alla derefter instämde i en psalmvers till högtidens helgande.

Nu gingo brud och grudgum först in mellan bänkarna till de för dem bestämda platserna midt för bordet, utmärkta af den grannaste klädseln på vägglakanen och i taket samt af stora blomsterqvastar på tallrikarne. Bredvid brudgummen tog prosten plats, efter honom »herrarne» och sedan de gifta bönderna i den ordning, de voro närmast slägt.

Bredvid bruden satt den förnämsta »brudsätan», sedan »herrskapsfruntimmerna», så brudpigorna och sist bondhustrurna. Nu ställes det yngsta närvarande barnet af släkten upp i »hästskon», åtföljd af far eller mor och läste ett par bordsböner. Spelmännen och brudriddarne fingo sin plats i »kammaren» bredvid stugan, — dock hade lutfisken redan börjat göra sin rund kring bordet, innan värdfolket hunnit uppsöka de blygsammaste i laget bakom dörrarne, på logen eller i vedskjulet, hvilket undangömmade hörde till goda tonen, men var mycket besvärligt för värdfolket.

Några af de förnämsta gästerna hade förut tittat in i köket för att aflemna »förningen», — bestående af en stor smörtårta, en korg äpplen, en väldig ostkaka eller dylikt, — till »kokmor», som just hade som mest brådtom med att steka fläsktärningarna till soppan och reda af kålen, hvilken äfven förut smakats och afgillats af bruden. I brådskan fans ej något fat till hands för att mottaga de rikliga håfvorna, — men den aldrig rådlösa gumman tog ett med upprågade fläsktärningar, afstjelpde dessa på det gråa ylletäcket på sängen och räckte sedan de ankommande det tomma fatet. Fläsktärningarne förpassades från sängen direkt i soppan. Skinkan stod rykande på ett stort tennfat, korfven låg brunstekt på ett annat, och bruna bönorna samt den färska fisken väntade äfven på att blifva inburna på bröllopsbordet. I grötgrytan, som ännu stod på elden, rörde gamla moster Maja-Stina oförtrutet med en lång slef och lemnade den ej ens, när »brudstassen» stannade utanför dörren. Man kunde bli mätt af blotta matoset, men det skulle ansetts som en oförlätlig ohöflighet och högfärd att icke åtminstone smaka på hvarje rätt. — Då brudens far kom in i bröllopsstugan med tallrikarne för att sätta dem på bordet, räckte han en i sender åt sin hustru, som torkade den på nederkanten af sin randiga yllekjol och sedan räckte den åt den närmast sittande brudpigan, som åter torkade den på sin svettiga näsduk, hvarefter den gick ur hand i hand till alla de andra brudpigorna för att torkas på samma sätt, så att nog blefvo de tallrikarne torkade! De af gästerna, som sutto nära bruden, egde, då de ej orkade förtära mer af rätterna, den utvägen att smuggla återstoden på den s. k. »brudtabriken», — en tom tallrik, stäld bredvid brudens, för att hon derpå skulle aflägga något af hvarje rätt. Den skänktes sedan till den, som skötte diskningen i köket, och som vanligen var någon fattig gumma af släkten eller ur socknen, och den räckte till matförråd åt henne i flera dagar efter hemkomsten. Bordet var fullsatt,

af idel fat och karotter, upprågade med alla slags kalla eller varma anrättningar, deribland gästernas »förningar», bestående af stora brödhögar, gröt i fat och krukor, flera slag af bakelse- m. m. Egentligen borde en välbestäld bondhustru, då hon blef bjuden till bröllop, baka tretton slags bröd, den understa kakan störst och sedan allt mindre och mindre tills den öfversta blott blef en liten bulle, men så mycket mera kryddad och »påkostad». Äfven skulle hvarje gäst, utom prestfolket, medföra knif, gaffel och sked. Sedan 4 till 5 rätter voro förtärda, och öl och bränvin rikligen iskänkts, kom turen till gröten. Nu kringskickades hvarje fat och kruka, som stod på bordet, för att afsmakas af gästerna, under tillkännagifvande af hvem, som medfört den. Der fans af mångahanda slag efter hvars och ens bästa uppfinningsförmåga: än korngrynsgröt med sirup på, än potatesgrynsgröt med ägg öfver, än s. k. ägg-grynsgröt, o. s. v., endast *risgryn* voro den tiden alldeles okända på landsbygden. Stundom kunde gröten vara så hård, att träskeden bröts af deri, men vanligtvis var den mycket smaklig. Det fattades i allmänhet icke qvicka infall bland de manlige gästerna, om ock qvickheterna ej alltid voro för de finaste öron. Då gröten slutat sin rund, afstannade det muntra och högljudda samtalet vid fiolernas ljud: båda spelmännen inträdde under utförandet af en ståtlig marsch och efter dem kom brudgummens far, som bar en väldig oxstek på ett stort tennfat, samt sist hans hustru med tallrikshögen. Steken sattes fram för prosten att skära. Han läste nu en kort bön samt uppmanade sedan brudparets släktingar och de öfriga gästerna att tänka på det unga parets bosättning och uppgifva, hvad de ville skänka dem dertill. Under det steken skars, förkunnades högt af de förnämsta, hvad de ernade gifva: föräldrarne gifvo häst, kor, grisar, sängkläder och linne, o. s. v. — de närmaste släktingarne en vagn, stolar, får, täcken, tennfat, kopparkittel, några ¶ ull eller lin, m. m. De, som icke kunde gifva bo-

hagsting, lade penningar på en kringskickad tallrik, vid hvars utsändande prosten ytterligare talade några bevekande ord för att mana till gifmildhet. Begåfningen blef ej heller liten, och då tallriken från sin rundresa återkommit till brudparet, stego de upp och tackade sällskapet med några få ord. Detta kallades »brudskålen», och efter den kom »spelmansskålen», hvilken ock plägade förnyas flera gånger under de dagar, brölloppet stod. Sist kom »fattigskålen», liksom de föregående föreslagen och förordad af prosten, som äfven efter hvarje skål uppräknade beloppet och tackade församlingen. Efter detta uppehåll hade gästerna samlat nya krafter att angripa steken, såväl som de efter den följande ostkakorna, äggkakorna, bakelserna och tårtorna. Då den långa middagsmåltiden äntligen var slutad, framförde brudens mor sin tioårige son midt på golvet, stälde honom framför sig med hopknäpta händer och uppmanade honom att läsa bordsbönerna, hvilket han högt och redigt gjorde. Då man steg upp från bordet, måste man tåga ut mellan bänkarne i samma ordning, som man inkommit. Men då det på ett ställe hände, att tåget stannade vid en bondgubbe, som af den rikliga välfägnaden insomnat på sin plats, fingo vi till vår utomordentliga häpnad se de lifliga brudpigorna, som ej tyckte det gick fort nog, stiga upp på bänken och taga ett djerft hopp tvärt öfver bordet, den ena efter den andra, (icke olika en skock får, som hoppa öfver en gärdesgård). De qvarsittande bondgubbarne, nu föga medvetna om hvar de befunno sig, fördes sedan af sina anhöriga utan uppseende till höskullen eller vagnslidret för att fortsätta den nödiga middagshvilan. I hast bortskaffades med många händers tillhjälp det stora bordet, som egentligen bestod af på bockar lagda bräder, och ställdes utanför stuguväggen. Den lilla kammaren erbjöd under denna stund en fristad för brudparet, prestfolket och »herrsskapet», under det att de öfriga fingo vistas ute i det fria. Bruden gick ut på trappan för

att visa sig för den mängd af bygdens gummor och barn, som samlats på gården för att »se kronbruden», och till alla dessa utdelades sedan åtminstone hvar sin »klenät».

Af gästerna inkallades några i sender i kammaren för att dricka kaffe med stora hvetebrödsskifvor. Då ljuda på en gång fiolerna från den nu utrymda stugan och locka mängden ditin. Prosten började polskan med bruden, sakta och högtidligt, och öfverlemnade henne så till brudgummen, då de nygifta svängde om ett slag med hvarandra. Derefter började de att dansa laget omkring, först med föräldrar och syskon, sedan med brudpigor och brudriddare, brudsätor och herremän, gubbar och gummor efter slägt och anseende, till sist med spelmännen, — ja, slutligen trugades sjelfva kokmor och diskgumman in för att dansa hvar sitt hvarf med brud och brudgum, hvarefter de åter skyndsamt försvunno i köket. Vackrast voro polskorna med de fyra föräldrarna, som sågo så innerligt belätna men äfven blygsamma ut, och med de små syskonen, som icke kunde upphöra att beundra Majas granlåt.

Då hela raden var genomgången, togo brud och brudgum åter en sväng med hvarandra, hvarefter de togo plats i hög-sätet att få en välbehöflig hvila. Nu blef dansen allmän, och det svängdes tappert om i stugan. Vid den stora spiseln stod ett bord med stora bandade träkannor med lång pip, mest innehållande svagdricka, hvilka flitigt anlätades.

Då ljusen i stugans hörn voro tända, samlades till de dansande äfven en del af ortens flickor, som kommit att »se bruden» och nu äfven skulle hafva en sväng. Vi och våra väninnor hade flitig sysselsättning att tillse, om brudens eller brudpigornas granlåter behöfde fästas säkrare, eller att tillvarataga dem, som lossnat. Annika Qvarnhjul var aftonens primadonna, isynnerhet kunde »Erker med lilla mun» aldrig se sig mått på henne, och de dansade den ena polskan efter den andra tillsammans. Senare på aftonen bjöds i kammaren en »afton-

vard» af kallmat, såsom smörgås och ost, gris, gröt, pankaka, fisk m. m. Då den var öfver, började brudens och brudgummens dans med alla de ogifta, som voro närvarande, och de fingo ej heller nu visa sig trötta, fast det gick än raskare till än i den första »brudpolskan». Sedan brudgummen dansat med alla flickorna och bruden med ungarlarne, dansade han med karlarne och hon med flickorna, och då stodo munterheten och yran på sin höjd.

När polskan var nära slutad, förmärktes en viss rörelse och oro bland gummornas skara: bindmössorna började fästas säkrare, de silkesdukar, som af några ända hittills behållits på hufvudet, aftogos för att hopvikas, slätas och gömmas på säkert ställe, hårpungen i nacken mönstrades och efter hand voro gummorna färdiga att omringa flickorna, som emellertid hunnit sluta en fast ring kring bruden. Nu skulle »bruden röfvas». Flickorna ville icke gifva med sig, utan slöto en allt tätare krets, den gummorna förgäfves sökte genombryta. En rask, snyggt klädd bondhustru med lifliga, kloka ögon — Vika-mor kallades hon — vinkade då åt de öfriga gummorna att ej vara så ifriga, gick sedan bakom oss i ringen och hviskade: »jag är rädd, att flickorna slita granlåten af bruden i trängseln!» — men i det ögonblick, då min uppmärksamhet togs i anspråk deraf, trängde hon hastigt emellan oss in i ringen och omfattade bruden med armarna, hvarvid de andra gummorna följde efter, — och flickorna voro öfverlistade och besegrade! Nu fördes bruden af gummorna in i kammaren, der kronan aftogs, och hon omkläddes i bindmössa och hårpung samt i en prydlig »ungmors-drägt». — Alla qvinnorna togo nu plats på bänkarna för att ej vara i vägen vid det tumult, som förestod, då »brudgummen skulle röfvas». Alla de ogifta karlarne slogo nu ring kring honom. I dörren syntes det ena gubbhufvudet efter det andra, tills alla gubbarne voro samlade i stugan och bildade den yttre ringen. Segern var gifven, men icke dess mindre blef

striden liflig och motståndet hårdt. Till och med spelmännen lemnade sina fioler för att vara med. Egendomligt nog sågos just yrkesbröder helst kämpa mot hvarandra, skraddare mot skraddare, o. s. v. Pojkarne höjde brudgummen på sina axlar och syntes sinnade att sälja honom så dyrt som möjligt — när plötsligt han sjelf afgjorde saken genom att taga ett djerft hopp från deras till sin starke svärfaders skuldror, under karlarnes støj samt qvinnornas bifallsrop och skratt.

Då störtade hastigt ut från kammaren den nu omklädda bruden, flög som en blixst genom trängseln och tog sin brudgum ifrån dem, under det hon sjelf väckte allmän beundran i sin nya skepnad, ej minst hos brudgummen. Sedan de dansat tillsammans, slöto flickorna åter ring kring bruden, ty nu skulle »kronan dansas af». Brudsätan knöt en halsduk för brudens ögon, satte kronan löst ofvanpå bindmössan och sällade sig sedan till den öfriga ungmökretsen; nu skulle det spörjas hvilken, som skulle bli brud härnäst! Men med ett utrop af: »klädet faller af henne!» sprang den klipska Vika-mor in i ringen, men lossade istället på halsduken, så att bruden skulle kunna se litet. Artigheten fordrade nämligen, att den förnämsta brudsätan först skulle »få kronan». Så skedde äfven. Men som hvar och en visste, att ödet denna gång ej fick hafva sitt ord med i laget, var det egentligen *andra* gången, som ansågs betydelsefull. Nu blef polskan liffigare, — en och annan kröp smidigt undan brudens utsträckta hand, hvilket äfven hörde till goda tonen, men Annika Qvarnhjul förstod sig ej på detta, utan blef fasttagen. Ett allmänt skratt uppstod i hela stugan. Alla visste, att Annika var den enfaldigaste och fattigaste samt i hvardagslag den fulaste af alla flickorna. »Hvem vill ha *dej*?!» skreko några sträfva röster, och den stackars Annika, nyss både glad och förlägen, fick tårar i ögonen. — »Det vill jag!» hviskade då en röst bakom henne, och den unge brudriddaren Erker var nog modig att

inför hela sällskapet dansa en slängpolska med henne, medan halsduken för tredje gången knöts om brudens ögon, — ty tre gånger skulle valet upprepas, ehuru egentligen endast andra gången ansågs ega någon betydelse.

»Låt oss nu svänga på, så att hon inte får tag i oss!» ropade flickorna om hvarandra, — men Annika, som tycktes ha blifvit alldeles yr i hufvudet af all den uppmärksamhet, för hvilken hon varit föremål, märkte ej, att bruden ånyo nalkades henne och åter satte kronan på hennes hufvud. Nu blef det ett ännu mer stormande skratt i rummet, men äfven harmsna miner bland de andra flickorna, som tyckte att äfven någon af dem kunde varit i tur att få kronan. »Men si, Annika har då inte något vett!» hviskade de sins emellan.

Stackars Annika! jag känner icke, om hon fick kronan vid flera bröllop — men i verkligheten fick hon den aldrig!

Under den återstående delen af aftonen eller natten dansade ungdomen med hvarandra, sedan nu alla till brölloppet hörande ceremonier voro slutade. Vi samlade ihop brudens granlåter och äfven brudpigorna måste återlemna sina, och somliga af dem voro rätt belättna »att få se ut som annat folk igen»; men Annika bad mig halfgråtande, att jag ville »måla henne i ögo' i morgon med», hvilket jag till hälften lofvade.

Som det var kolmörkt, då vi skulle resa hem, och vägen stenig, nödgades vi stanna qvar till följande morgon, såväl som alla de öfriga gästerna. Husmodren syntes icke förlägen om nattherberge. Den lilla kammaren var upptagen till »brudkammare»; — men i den stora stugan inlyftes åter den stora sparlakanssängen, hvilken under festen haft plats i köket, och den uppläts åt oss flickor. »Herra' di får fälle si sej om sjelfvä!» sade husmodren, och de tillredde sig hviloplatser så godt sig göra lät i våra sufflettvagnar, ty det var ej kallt. Öfver stugugolfvet utbreddes halm och der lade sig qvinnorna och barnen, alla med hufvudena åt midten. Alla karlarne hänvisades till

höskullen. — Vi stego upp i sängen »med både strumpor och skor» och drogo väl igen sparlakanen. Derinne var rymligt som i ett litet rum. Någon sömn kunde emellertid föga komma i fråga till följd af värmen och sorlet utanför.

Vi qvardröjde emellertid derinne på morgonen, tills stugan hunnit blifva tom, samt vädrad och bestänkt med vatten. Då hördes plötsligt röster af några, som inträdde. Det var brudgummen och bruden, hvilka efter ortens sed redan tidigt börjat gå omkring till gästerna för att bjuda bränvin, ost och bröd, stekt fläsk och ostkaka. De samtalade nu med en äldre bonde, om »det skulle vara värdt att gå till mamsellerna också».

»Inte supade de så bitti' på moron», trodde den mera granlaga bruden, men bonden inföll: »Det vore väl en skam, om inte di skulle bjudas också,» och så tog han flaskan och faten från henne, gick fram till sparlakanssängen och bad oss »styrka oss».

»Förlåt, kära far!» sade vi afböjande, men måste dock taga en bit ostkaka ur flottet för att bli honom qvitt.

Det var uppfriskande att komma ut på gården, ruskiga, som vi kände oss i gårdagstoiletten, och det var med mera aptit, som vi sedan drucko kaffe i stugan.

Då vi derefter reste hem, blefvo vi envist ombedda att återkomma på eftermiddagen för att deltaga i dansen och lekarna, eftersom vi ej ville stanna med ens; men dertill voro vi allt för trötta.

Ännu på tisdagen varade brölloppet med utklädning och upptåg på förmiddagen, gästbudsmiddag af qvarlevorna af välfågnaden samt danslekar på qvällen. Gift, äldre folk, helst om de ej haft råd att medhafva stor »förning», började troppa af, och på onsdagen voro endast få gäster kvar och lekarne gingo trögt.

Till söndagen var allt i sin gamla ordning i bröllopgården; de nygifva gingo i kyrkan och flyttade sedan i eget bo.

M. L. I.

20. Dramatisk litteratur.

Alfhild Agrell. Dramatiska arbeten II: »Dömd». Stockholm 1884.
O. Lamm. Pris 2 kr. 25 öre.

En tänkande kvinna måste förr i världen, ja endast för ett tiotal af år tillbaka, vid sina teaterbesök stundom erfara en känsla af tomhet. Hon måste undra öfver, att aldrig de spörsmål, som ofta sysselsatte hennes sinne, att aldrig en kvinna sådan, som hon kände så många, framställes på scenen, Förekom där någon enda gång en sedlig fråga, så gälde den för oss svenskar främmande förhållanden eller behandlades den på ett sätt, som stötte oss bort; framställes en mera kraftig kvinnonatur uti dramat — vi tala ej här om sorgespelet — så var hon antingen ett vidunder af elakhet eller en blåstrumpa, klädd i glasögon och kortklippt hår för att se riktigt afskräckande ut. Scenens hjältinnor voro nästan alltid små, lifliga ingénuer, hjärtlösa koketter eller af kärlek smältande vaxdockor. Den varmhjärtade, men viljestarka kvinnan, den intelligenta och framåtsträfvande kvinnan, den genom samhällets orättvisor olyckliga kvinnan, kvinnan, som kan uppoffra och lida för ett stort mål, men ej för en nyck — alla dessa olika typer, som man dock ser ute i lifvet, de voro så godt som bannlysta ur skådespelet, endast i tragedier kunde man återfinna dem i föråldrade former.

Nu är förhållandet ett annat. Sedliga frågor af allvarigaste art framställas för den teaterbesökande allmänheten, och våra nordiska författare ha ej tvekat att låta ofta uppträda på scenen många af dessa kvinnotyper, som fordom voro därstädes sällsynta gäster. Ibsen har brutit vägen, han har bildat

skola, i detta afseende liksom i flere andra, men ej en skola af blindä efterhärmar, utan hvar och en följer sin egen individualitet, om ock berörda af Ibsens anda. Också har under de senaste åren framstälts på scenen en hel rad af kvinnotyper, den ena mera intresseväckande än den andra. Vi ha fått Nora, ingénucn, som börjat reflektera, vi ha fått Ester Larsson, koketten, som lemnar sin fästman, då hon inser, att hon ej kan göra honom lycklig, vi ha Lona i Samfundets Stötter, Hostrups Eva, Maria i Räddad, Fru Alfving, Leonarda, Svava i »En handske» m. fl. kvinnotyper, lika nya som intresseväckande och med säkerhet tagna ur lifvet. När vi nu få återse, visserligen i något väl utpräglade drag, våra gamla kvinnotyper i »Sanna kvinnor», så äro vi nästan häpnade och tro knappast att sådana kvinnor existera, och det är dock på sådana naturer, om ock i något förskönad eller förbättrad gestalt, som dramat oftast har lefvat.

Bland våra dramatiska författare tillhöra Anne-Charlotte Edgren och Alfhild Agrell denna nya riktning och ha redan gifvit åt vår scen mer än en karakteristisk kvinnotyp. Fru Edgren har särskildt framställt dessa lifskraftiga, energiska kvinnor, som aktivt ingripa i lifvet, Fru Agrell har däremot liksom uppletat de lidande och olyckliga, ej dem som lida af hunger och törst, utan dem som lida af sina närmastes hjärtlöshet eller de husliga sorgernas tryckande ok.

Valborg Lidén i »Dömd» är åter en dylik typ af den sistnämnda författarinnan, en typ, som dock i klarhet och förmåga att väcka sympati står vida efter Maria i »Räddad». Valborg Lidén är måhända den minst sympatiska af alla de modärna kvinnotyperna, det finnes hos henne en egendomlig blandning af gammalt och nytt, det finnes ett och annat drag af osannolikhet, men allt detta oaktadt är hon dock värd all uppmärksamhet, liksom det drama, hvars hjältinna hon är.

Ni är ju bekant med detta dramas förutsättningar? Valborg Lidén, den fattiga, varmhjärtade, barnsliga guvernanten,

hade trott den elegante Kapten Björnklos löften om evig kärlek och tro. Det var under den fasta förhoppningen att snart blifva hans maka, som hon hängaf sig åt honom. Sixten Björnklo hade däremot lekt med den vackra guvernantens känslor och kallblodigt dragit fördel af hennes ringa verlds-erfarenhet. Han öfvergaf henne, hon måste lemna sitt barn i sin blinda moders vård och lyckades sedan af en händelse erhålla plats i en trakt af landet, där hennes förflutna lif var okänt.

Äfven om dramats innehåll kan jag ju fatta mig kort? Björnklo kommer till det hem, där Valborg vistas som guvernant. Han kommer dit hemligt förlofvad med den unga dottern i huset, hvars bekantskap han gjort vid en badort, och hvilken han älskade så, som han aldrig förut älskat, efter hvad han själf sade. Valborg hade ej upphört att hoppas, att Björnklo ej alldeles öfvergifvit henne; när hon nu får återse honom, tror hon alla sina förhoppningar verkliggjorda. Det är dock endast ett ögonblicks illusion. Ett samtal med honom kommer hennes ögon att öppnas; hon inser nu, att hon blott varit hans leksak. För sitt barns skull vill hon dock, kosta hvad det kosta må, blifva hans maka. En andlig strid uppstår mellan Valborg, som söker omintetgöra Björnklos förlofning med Gertrud och Gertruds mor, som till hvad pris som hälst ej vill afstå den rike och elegante mågen. Valborg tror i sin oerfarenhet af världen, att hon har i sin hand ett skarpt försvarsvapen, då hon omtalar det förhållande, som varit mellan henne och Björnklo. Hon misstager sig, det vapnet vändes endast mot henne själf, hon utskjutes ur familjen »att gå till mötes en fysisk eller moralisk död,» och Björnklo eklaterar i lugn sin förlofning med den unga Gertrud.

Sådant är dramats innehåll. Exposén är väl gjord och klargör för oss lätt det förflutna, scenerna följa hvarandra naturligt och följdriktigt, intresset spännes mer och mer kring

frågan, hvem skall blifva Björnklos maka, och i den sista stora familjescenen finna vi på ett ganska effektivt sätt den dramatiska knutens lösning. Dialogen är ledig, stundom bitande kvick, bipersonerna väl valda och egnade att öka intresset — med andra ord: »Dömd» är ett sceniskt stycke af stor verkan och har just härigenom, oaktadt att det varit ett tendensstycke och ett ej allom behagligt tendensstycke, i allmänhet väl upptagits af teaterpubliken.

Det är i egenskap af tendensstycke, som vi nu skola öfvergå till en närmare granskning af det intressanta dramats planläggning, syfte och karaktärsteckning.

Valborg Lidén är styckets hufvudperson. Det är djärft att göra en fallen kvinna till medelpunkten i ett drama, till den kring hvilken allt vårt intresse skall vända sig och till den, som borde väcka vår medkänsla. Att taga en fallen kvinna till hjältinna är dock ej någonting i och för sig själf splitter nytt inom dramat, men väl kan man säga, att Valborg Lidén är i mångt och mycket olik de vanliga typerna. Hon är ingen af dessa eleganta demi-monde damer, där lasten är så insockrad och inbakad i dyrbara toiletter och af kvickhet gnistrande dialoger, att åskådarnes stora flertal ej reflekterar öfver dessa kvinnors karaktärer, hon är ingen *Marion de Lorme*, ingen kvinna, som genom ren och uppoffrande kärlek försonar, hvad hon förut brutit. Valborg Lidén är ej heller en *Margareta*, ingen oskyldig flicka, hvars naiva oskuld rör oss vid styckets början och som vi sedan se omedveten lockas steg för steg i fördärfvet, Valborg Lidén är intet af allt detta. Hon är icke den eleganta lastens barn, ej mäktigt af någon allt uppoffrande kärlek, om ej för sitt barn, hon är ingen oskyldig flicka, då vi lära känna henne, utan hon är en förförd kvinna, moder till ett barn. Det har således varit förf:s uppgift att samla intresset kring den som redan vid pjesens början förlorat vår aktning, kring en kvinna, som på

en gång är svag och hänsynslöst djärf och därför aldrig i och för sig själf kan väcka vår medkänsla. Författarinnan har dock lyckats i sin uppgift, men endast därigenom, att hon oupphörligt vänder vår uppmärksamhet från personen till tendensen, från Valborg till den fåfänga, ytligt dömande världen. Denna värld har förf. skarpt tecknat, det är dess låga uppfattning, som vi älska att se gisslad, och det är dess skefhet och orättvisa, som drifver oss till medlidande med Valborg och intresse för hennes öde. Förf. har liksom stält sin hjältinna i bakgrunden, dock ej så att hon skymmes undan. Väl må man anse, att förf. förstått, att gifva åt hennes förseelse en riktig relief; den är ej accentuerad, utmålad med skarpa färger, det hade endast gjort Valborg onödigtvis vidrig, den är ej håller så idealiserad, att vi helt och hållet förlåta och i Valborg endast se den olyckliga kvinnan — nej, hon själf och hennes förseelse stå för hvad de äro — men de som egentligen ådraga sig vår uppmärksamhet, de som egentligen äro skuldbelastade och väcka vår rättmätiga vrede äro den hjärtlöse förföraren och den hårda, egennyttiga professorskan, Gertruds moder.

»Hvilket är bättre älska och tro, eller älska och bedraga?» säger Valborg, och i denna fråga kunna vi säga, att styckets tendens är tillspetsad. Valborg hade älskat och trott, Björnklo hade älskat och bedragit. Hvilketdera handlingssättet borde vänta det skonsammaste bedömandet, hvilketdera kan världen glömma och förlåta? Att man älskar och bedrager. Valborg stötes ut ur samhället, Björnklo anses såsom en hederlig man och en eftersträfvansvärd måg.

Ett vilkor fordras det dock för att domen skall utfalla på detta sätt: Att den som älskar och bedrager är en man, och att den som älskas och bedrages är en kvinna.

Handsken kastas i detta drama åt världens orättvisa dom. *En* fråga ställes fram till åskådarens eftertanke. Frågan lyder:

hvarföre skola man och kvinna dömas så olika vid sedliga förvillelser och är detta behandlingssätt rätt?

Svaret på den sista frågan ligger i detta drama tydligare än i månet annat nyare skådespel. *Ej är det rätt att så sker.* Förvisso böra könen i detta afseende ställas mera lika, men ej botas det onda, som uppkommer af denna herskande orättvisa, genom att välviljan utsträckes till bägge parterna. De ödmjuka, sitt eget uppförande gisslande ord, som Valborg flerstädes uttalar, visa att förf. ej vill, att vi skola döma henne lika mildt, som verlden dömer Björnklo.

Däremot skjuter förf. åsido frågan både om vidden af Valborgs förseelse och den etiska befogenheten af den upprättelse, hon kräver för sitt barn. Huruvida kärleken kan vara berättigad utan äktenskapet, eller äktenskapet utan kärleken, äro frågor, som visserligen dramet väcker, men som förf:n dock hållit utanför dettas egentliga syfte.

Se vi på dramats karaktärer, framträder först Valborg. Vi hafva redan berört det ovanliga och egendomliga i denna karaktär. Vi kunna dock ej underlåta att ytterligare granska densamma. Det finnes i denna karaktär en blandning af lidelsefullhet och hårdhet, af svaghet och fasthet, som gör den mycket svår att förstå. Det är en vanlig fras, att kvinnonaturen är full af motsägelser, och vi erkänna villigt, att så är fallet, ty kvinnan är människa, men vi kunna dock ej neka, att dessa motsägelser synas oss här framträda nästan väl skarpa.

Valborg måste vara en ovanligt svag och oreflekterande kvinna. Annars hade hon aldrig blifvit förförd. Det finnes ingenting, som antyder att hon ägt en mer än vanligt lidelsefull natur; det finnes ingenting, som antyder, att Valborg fått en dålig uppfostran vare sig i moraliskt eller intellektuellt afseende, om också hennes yttrande, att blygheten var hennes enda skydd, antyder, att denna uppfostran varit i sedligt afseende passiv. Skilnaden i rang och vilkor mellan Valborg och

en Björnklo är ej *så stor* i våra dagar, att man utan vidare däraf kan förklara hennes fall. Björnklo har ej något yttrande som tyder på, att han skulle på ett rätt eller svekfullt sätt vunnit henne, snarare gifver såväl hans karaktär som hans repliker vid handen, att han vunnit henne lätt nog — med ett ord, Valborg var en svag och oreflekterande känslomenniska, annars hade hon ej fallit. Men när det nu gäller att lösa förbindelsen mellan Gertrud och Björnklo samt blifva Björnklos maka är Valborg hård, kall och räsonerande. Må vara, att det är kärleken till barnet, som ändrar hennes natur, men ändringen är för skarp, och det blir alltid underligt, att hon nu är så noga med *konvenansen* och anser *kärleken* så ringa, att hon vill liksom tvinga sig till Björnklo, då hon förut visat sig förakta konvenansen och gjort kärleken till den enda lagen.

Man måste ock undra öfver, att hon aldrig tycktes reflekterat öfver sitt lättfärdiga handlingssätt, förrän hon blir upplyst genom verdens dom, att hon begått ett fel. Skulle hon verkligen varit Björnklo så blindt hängifven, att hon ej ens, då hon lemnade sitt lilla barn åt sin arma moder, känt, att hon handlat syndigt och dåraktigt? Hade hon verkligen varit så förälskad, hade hon sannerligen ej kunnat så hastigt förjaga honom ur sitt hjerta. Hon skulle åtminstone ej kunna yrka straff på den, hon nyss älskat, hon hade känt mera sorg öfver, att han ej älskade henne, än öfver att han ej ville gifta sig med henne. Konsekvent borde namn och vigsel betydty för henne föga eller intet, blott hon haft hans kärlek.

Björnklo är bättre tecknad än hvad författarinnor i allmänhet teckna manliga karaktärer. Att teckna en förförare utan att falla in i någon känd typ, torde ej vara lätt. Björnklo har dock sin individualitet. Han är ingen teaterbof utan några goda känslor. Han är endast lättsinnig och redo att hänsynslöst draga fördel af verdens fördomar, ehuru han innerst föraktar både dem och sig själf. Äfven här lägger förf:n den

tyngsta skulden på världen. »Somliga människor», säger förföraren, »gå under för att man fordrar för mycket af dem, andra därför att af dem fordras ingenting alls. Jag hör till dessa senare». Det låga i hans natur röjer sig dock bjärt i bekännelsen, att han icke stod emot frestelsen att begagna sig af Valborgs oerfarenhet.

Gertruds mor är gripen omedelbart ur verkligheten. Hvem har ej träffat på dessa kvinnor, som äro oblidkeliga mot sitt eget kön, men öfverseende, då det gäller mannen, och hvilka lefva endast för att åt sina döttrar skaffa förmögna giften! Möjligen kan anmärkas, att hennes fäniga syster, som hon jämt hade för ögonen, borde i någon mån mildrat hennes uppfattning just i sedliga frågor. — Gertrud är naturligt tecknad. Alt det goda, som fans inom henne, kunde ej utvecklas under modrens tryck, och få torde väl de unga flickor vara, hvilka med en dylik moder verkligen våga tro, att *de* ha rätt och *hon* orätt. Aldrig binder konvensen någon så, som den binder den strängt uppföstrade ungdomen.

Den lärde fadren, den rättänkande kandidaten, den tokiga mostern och den fåfänga släkten, alla äro de väl tecknade; bäst dock den tokiga mostern. Också hon hade i sin ungdom varit utsatt för världens orättvisa och hade därpå blifvit sinnessvag. Det är hennes halftokiga prat, som är styckets ironi, hon är kören i detta moderna drama, och man instämmer ovilkorligen i hennes vemodiga refräng: »Akta dig, Valborg, människorna äro utanför».

E. F.

* * *

21. Nyare skönlitteratur.

Nya teckningar från Italien af *Augusta Braunerhjelm*. Stockholm 1883. A. W. Björk. Pris 2 kr. 25 öre.

Fröken Braunerhjelm har utgifvit en ny samling »teckningar från Italien», dessa likasom de förra omfattande *endast* kärlekslifvet. De utmärka sig för samma varma kolorit och ypperliga språk som de förra. Ämnena äro omvexlande, stundom originella, och gifva mindre än de i den föregående samlingen anledning att undra öfver förf:ns egen ståndpunkt. Äfven i förmåga af individualisering synes förf:n gå framåt, om ock ännu en viss enformighet röjer sig hos hennes hjeltar och hjeltinnor. Det har sin naturliga förklaring deri, att de alla äro »första älskare» eller älskarinnor, att förf. aldrig ser människorna mer än från en sida: erotikens eller den sinliga lidelsens. Man frågar sig hvarför? Har hon sjelf icke öga för annat än detta? Eller äro alla andra sidor af karaktären och lifvet ännu så bundna i det land, »wo die Orangen glühen», att de icke kunna göras till föremål för diktarens fria psykologiska framställning? Det sista kunna vi bestrida blott med en hänvisning till nyare reseskildrare, främst Ernst Beckman och E. de Laveley, för att icke tala om landets egen, just nu vackert uppblomstrande litteratur. Den första frågan åter får framtiden besvara. Visst är, att de föreliggande sex berättelserna äro idel kärlekshistorier, af hvilka i vårt tycke den första, »Hopp och Frukta», är en intressant och fångslande berättelse, hvars brännpunkt är förlagd till utvecklingen af den manliga hufvudpersonens karaktär. Den lilla derpå följande skizzen, »*Nej*», synes oss dock vara utan jemförelse den märk-

ligaste i samlingen. Börjande med de enkla orden »Hon var hans hustru», omtalar historien, huru han, mannen, snarare kunnat tvifla på sin egen tillvaro än på hustruns renhet. Vacker, glad och ung, skulle hon kunnat vara firad i sällskapslifvet, men lefde blott för sitt hem och sin mans trefnad, utan minsta frestelse till nöjen, fåfänga eller koketteri. Så hade de länge fört ett lif af lugnaste lycka, och nu bedrog hon honom; och den man, som frestat henne, hade han kallat vän. Kall och hård stod han framför de brottslige. Vännen ville fly, men återhölls af hans jernhand. »Du skall betala min hustru. Tio lire förmodar jag, du anser henne värd. Gif henne tio lire.»

Den andre kan icke skymfa den qvinna han älskar — han vill ge upprättelse — han vill ge sitt lif. — På allt detta får han blott ett svar:

»Gif henne tio lire.»

Han måste välja: antingen mörda den förorättade eller skymfa henne, som uppfylld af ångest bevittnar tvisten. Det gäller blod eller pengar. — — — —

Sedeln låg på bordet. Man och hustru voro allena. Hon väntade: Han begärde kallt att middagen skulle serveras. Vid bordet lade han sedeln framför hennes tallrik. Hon ryckte till. Han serverade henne med förekommande uppmärksamhet och tvang henne att äta och dricka. När hon gått till hvila för natten, lade han sedeln på bordet bredvid henne. Då kom förklaringen.

»Har jag icke gjort dig lycklig?»

»Så mycket värre.»

»Du visste, att jag icke älskade dig, då jag blef din hustru.»

»Jag trodde på din renhet.»

Hon hade endast haft aktning och tillgifvenhet att gifva honom, och likväl fyllt sin pligt som få. »Låt detta minne gälla något och förlåt mig!» ber hon.

»Jag kan icke.»

Hon trodde pligttroheten vara skydd nog. Hon hade icke varit på sin vakt. Hon visste icke, hvad kärlek var, därför blef han henne öfvermäktig. »Jag ångrar. Förlåt mig!»

»Jag kan icke».

Hon spörjer, om han sjelf står felfri, eftersom han vågar döma, Svaret lyder:

»Qvinnans renhet är mannens upprättelse. Jag har trott på din renhet, du har bedragit mig. Jag kan icke förlåta.»

Natt efter natt låg sedeln vid hennes hufvudgård, dag efter dag vid hennes tallrik. Hon återsåg aldrig den, hon älskat. Hennes lif var en stum men oafslätlig bön om förlåtelse, om upprättelse: men hennes domare förblef obeveklig. På dödsbädden vågade hon åter tala om barmhertighet.

»Nej!»

Presten bad för henne.

»Nej! Må Gud förlåta henne. Jag kan icke. Jag har trott för mycket på henne».

Hon dog. Han sålde allt, reste bort och förblef död för allt och alla, som haft beröring med hans forna lif. — — —

Historien är gripande, och ypperligt berättad. Men hvad har man kvar? Deltagandet för den felande den skuldbelastade? Hvilken är det då, som egentligen bär skulden. Det ser ut som ville förf:n lägga den tyngst på hustrun. Hon hade svikit, heter det; och det menkliga hos honom, som hunnit sin skönaste fullhet genom förlitandet på hennes renhet, var vissnadt och dödt. För henne fans ingen förlåtelse. Man frågar:

Vill verkligen förf:n med dessa ord rättfärdiga mannens påstående, att »qvinnans renhet är mannens upprättelse?» Och vill hon på den grunden gifva hustrun största skulden? Ja, det förråder hon icke. Men jemför man den pondus, hon inlagt i dessa anföranden, med hennes flygtiga vidrörande af

hustruns försvar: »Du visste att jag icke älskade dig, då jag blef din hustru;» så ser det nästan så ut. Huru som helst: inför läsarens samvete har hon ställt den stingande frågan: Hvem bar största skulden?

Vi sluta med att varmt anbefalla den nya samlingen till våra läsares uppmärksamhet, och tillönska förf:n kraft och tillfälle till nya forskningar på nya områden af diktens outtömliga värld.

* * *

Florence Montgomery: Ovälkommen. Öfvers. från den engelska romanen »Seaforth» af Celina Schröder. Billes förlag 1883. Pris 3 kr.

Vår svenska romanlitteratur har aldrig varit rikhaltig, och den romanläsande allmänheten i Sverige har alltid varit nödsakad att hufvudsakligen genom öfversättningar få sin romanlystnad tillfredsställd. Särskildt har det slag af romaner, hvilket genom val af ämne och idealistisk tendens anses lämpa sig för den mognare ungdomen, särskildt den kvinliga, ytterst få representanter inom den svenska pressen. Detta förhållande är ganska egendomligt, då det dock är Fredrika Bremer, som genom en del af sina teckningar ur hvardagslivet, gifvit dessa enkla skildringar från hemmets värld en ny impuls och väckt för desamma ett större intresse inom utlandet, särskildt England.

Den s. k. engelska misslitteraturen har blifvit mycket förkättrad, och det kan ej bestridas, att mycket af det mot denna litteratur riktade klandret är befogadt. Men det är nu en gång för alla så, att en stor del läsare vilja i romanerna endast se ett nöje, och de vilja ej veta af tendensromanerna med deras dystra allvar, de vilja ej lära känna världen utom den sedliga och i allo aktningvärda krets de själfva till-

höra. Klandret må därför ej vara för skarpt och man måste anse, att äfven detta slag af romaner har sin berättigade plats.

Ovälkommen af Florence Montgomery hör till den ofvannämnda kategorien af romaner. Vi vilja ej säga, att den är ett mästerverk i sitt slag, men den måste dock erhålla inom sin läskrets många vänner. Hvad som fördelaktigt utmärker arbetet är den allvarliga och dock ej sekteriska eller sentimentala tendensen, den behagliga stilen och den underhållande utvecklingen af karaktärer och händelser.

Lilla »Jane» var ovälkommen, föräldrarna hade väntat en arftagare till det stora herresätet, och de fingo endast en liten flicka. Lusteldarna förblefvo otända och glädjeklockorna fingo ej ljuda, de underhafvande skildes åt under tystnad och återvände bedröfvade till sina hem. Lilla Jane fick uppväxa ensam och oförstådd, och hennes fader, Lord Seaforth, vänder hela sin ömhet och alla sina förhoppningar på en ung brorson, Godfrey Seaforth, bokens hufvudperson, en något ideelt tecknad personlighet.

Intrigen och upplösningen lemnar recensenten åt bokens läsare att taga reda på. Vi kunna dock ej underlåta att anmärka de många förlofningarne mot slutet af boken. Men det är ett karaktäristiskt drag för de fleste af detta slags romanarbeten, liksom den dyrkan för »guldkalven», som så ofta framskymtar i de engelska romanerna, oaktadt deras religiösa tendens. Hjälten och hjältinnan skola ej blott få hvarandra, de skola ock erhålla en hel massa pund för att lyckan skall vara fullkomlig. Det är ock en art af idealism!

Öfversättningen är, så vidt vi kunnat se, omsorgsfull och utstyrseln god.

22. Lars Hiertas Minnes Matlagningsskola.

I slutet af Oktober 1882 öppnades här i Stockholm en af stiftelsen »Lars Hiertas Minne» grundad *Matlagningsskola* för unga flickor, till en del efter mönstret af the School of Cookery i London, som undertecknad tre år förut lärt känna; af brist på lämplig förestånderska kunde den i Stockholm icke förr sättas i gång.

Kokskolan i London (South Kensington) började 1873 sin verksamhet med att lära unga och gamla, gifta och ogifta, män och kvinnor, ifrån Drottning Victoria och prinsessorna till de enklaste arbeterskor, att laga förnämligast *omelette aux fines herbes* och *pot au feu*, tvenne billiga, smakliga och närande rätter, om de lagas väl, en konst som man i Frankrike förstår så bra, att det blifvit till en sägen, »att ingen äter en så väl lagad köttsoppa som den franske arbetaren», och denna kokar hans hustrun sakta på glöden i eldstaden. Kokskolan i Kensington har sedan dess så utvecklats, att den icke blott ger fullständiga praktiska och teoretiska kurser i matlagning åt såväl den arbetande klassens döttrar som åt de förmögnares, utan den har äfven öfver hela landet utsändt lärarinnor för att sprida kändedomen om det bästa, sundaste och mest ekonomiska sätt att tillreda födoämnen, den har i folkskolan infört detta läroämne, och, enligt uppgift, bygges hvar 4:de folkskola i London med kök, der de äldsta flickorna, äfven från de öfriga folkskolorna, få genomgå en praktisk kurs i matlagning. Från en ringa början har frågan utvecklats till en af stor nationalekonomisk betydelse.

Det var med detta mål i sigte, om detsamma äfven icke inom den närmaste framtiden kan uppnås, som denna, härstädes första, endast för *matlagning* afsedda skolan grundades, der emot en ringa afgift och på en ganska kort tid den unga

flickan, fästmön eller hustrun skulle kunna inhämta hvad som i hemmet blifvit försummadt eller som der icke gifvits tillfälle att få lära.

I olikhet mot de s. k. hushållsskolorna är denna icke afsedd att utbilda tjensteflickor för de förmögnares hus, utan är väsentligen anlagd för dem, hvilka kunna stanna i sina egna hem, på det att de der måtte som döttrar och framdeles som hustrur blifva dugliga. Ty det är af största vigt, *att hustrun i ett fattigt hem förstår att få största möjliga valuta i näringsvärde för sina eller mannens pengar och genom riktig tillagning af maten gör denna så god och så dryg som möjligt, så att intet af dess närande beståndsdelar förstöres.*

Undervisningen i tillagning af god *hvardagsmat* (ej kalasmat), i sättet att förvara och inköpa födoämnen har derfor, jemte bakning m. m., varit hufvudsaken i denna skola, med särskild vigt fästad på konsten att väl tillvarataga och väl använda allt och derigenom lära eleverna iakttaga *sparsamhet*. De ha derjemte fått lära stycka kött, känna namnet, priset och värdet samt användningen af de olika styckena på oxen, fåret och svinet. Skolan börjar kl. $\frac{1}{2}$ 9 f. m., då eleverna tura om att följa lärarinnan på torget; den slutar kl. 6 till 7 e. m., då all diskning och alla göromålen för dagen äro afslutade. Under de första timmarne tillredes maten, och får hvarje elev tillreda och svara för sin rätt. Kl. 2 skall maten vara färdig och serveras då af flickorna till damer, som äta middag à la carte inom lokalen, N:o 42 Clarabergsgatan, eller säljes maten till personer som hämta.

Många ensamma fruntimmer intaga här sin middag till ett pris vexlande mellan 25 öre och 1 krona, och har maten i allmänhet haft god åtgång. Kursen varar i 3 månader, dock har det för fästmör och unga fruar medgifvits att genomgå en kortare kurs; men genom det lifligare intresse, de egnat undervisningen, hafva de haft mycken nytta af densamma,

hvarom de tacksägelse vittna, som från deras män kommit skolan till del.

Professorn i hygien vid Carolinska Institutet E. Heyman gaf godhetsfullt under förra vintern och våren en kurs i fysiologisk kemi och varukännedom, och har denna undervisning tidtals fortsatts af en annan för saken intresserad person. Fler-talet elever har varit mellan 16 och 22 år, och inalles ha, sedan skolan började, 70 flickor och fruar der fått undervisning, i början 6, sedermera 10 till 12 på en gång.

Eleverna hafva i allmänhet varit döttrar till arbetare: handverkare, smärre arrendatorer eller bönder, och synnerligen många trädgårdsmästardöttrar; dock har för det goda exemplets skull och för upprätthållande af en god disciplin alltid ett par unga flickor eller fruar ur den förmögnare klassen, mot dubbel afgift, fått deltaga i undervisningen. Dottern till ett af våra statsråd och en ung professorsfru gjorde härmed början, och ha dessa platser, liksom öfriga, lång tid i förväg varit påtingade, samt blott ett ringa antal af de sökande kunnat emottagas.

Det har visat sig, att eleverna i allmänhet äro roade af undervisningen i matlagningen, och att de efter slutad kurs i hemmen deltagit i hushållet eller öfvertagit detsamma samt till föräldrarnes stora belåtenhet åt dem lagat nya rätter.

Särdeles uppmuntrande har det varit att se, huru åtskilliga unga flickor, som i början icke velat taga itu med någonting och varit tröga, ointresserade, slöa och tölpiga, som hvarken kunnat skura ett bord eller en kastrull, laga en välling eller en plätt, efter ganska kort tid blifvit raska och hurtiga och med glädje och lust utfört alla sysslor, så att skolan verkligen på dem synes haft en väckande inverkan.

Åtskilliga fattiga flickor, som ej haft råd att stanna hemma, hafva tagit tjenst, och att dessa 16—17åringar vid sitt första utträde i verlden på egen hand, därför att de kunnat något, fått goda platser i. st. f. dåliga, ja farliga sådana, kan blifva

af inflytande på hela deras kommande lif. Skolafgiften var i början 10, men ökades sedan till 15 kr. i månaden, men, då häri middag inberäknas, har sjelfva undervisningen gifvits nästan gratis. De förmögnare betalade i början 20, sedermera 30 kr. i månaden, utan att få middag.

Stiftelsens anslag var 5000 kr. för en gång, deraf omkring 1500 åtgingo till skolans uppsättning; första året öfverstego utgifterna inkomsterna med ett par tusen kronor, men har förlusten sedermera minskats, och hoppas man, att skolan med tiden skall komma att på egen hand bära sig. En enskild person har, för så vidt stiftelsens bidrag ej räcka till, åtagit sig det ekonomiska ansvaret. Då våra offentliga skolor i allmänhet icke bära sig utan underhåll af stat och kommun och då i denna skola middag dessutom gifves eleverna, bör det, i betraktande af de dryga utgifterna för hyra och löner, ej förvåna, om utgifterna öfverstiga inkomsterna.

Större inkomster skulle kunnat erhållas, om försäljningen och icke *undervisningen* varit en hufvudsak. I detta afseende fordrar en skola som denna en ständig omtanke och tillsyn till dess, såsom i England, lärarinnor hunnit utbildas, som för-ena den teoretiska och praktiska kunskapen, och är det att hoppas att här, såsom der, bildade, intelligenta och praktiska qvinnor med goda förkunskaper, och hvilka ega intresse för fysiologi och kemi samt inse den nationalekonomiska betydelsen af dylika anstalter skola vilja egna sig åt denna undervisning. Det är dock onekligen en brist i den qvinliga uppfostran, att unga flickor af alla samhällsklasser egna 7 till 10 år till teoretiska kunskapers inhämtande, men icke få tillfälle och hittills icke ansetts behöfva lära känna det enklaste af kokkonsten, af födoämnenas sammansättning och det billigaste sättet att bereda god och närande föda, då, med intresse för saken, en någorlunda god kännedom härom kan på några månader inhämtas.

För att verka i denna riktning och i någon mån afhjelpa ofvannämnda brist har denna skola grundats, i hopp att den skall vidare utvecklas och förbättras samt efterföljas af flera liknande skolor.

Anna Hierta-Retzius.

23. Handarbetets vänner.

Små Konst- och Slöjdnötiser.

1.

Litteratur.

Illustrirte Frauenzeitung, utgifven af Franz Lipperheides berömda förlagsfirma i Berlin, är ett rikhaltigt och med vackra illustrationer försedt organ för qvinlig konstindustri, rum-anordning och moder, som med skäl kan anbefallas till svenska läsare. Mode-afdelningen, hvilken äfven utgifves i separatupplaga under benämningen *Die Modenwelt*, är spridd öfver hela verlden, och utkommer äfven här på svenska. Tidningens andra hufvudafdelning, »*Kunstgewerbliches*», är deremot endast tillgänglig på tyska, och är af ganska stort intresse. Tidningen innehåller biografiska meddelanden, åtföljda af väl utförda porträtt, bland annat af diktarinnan, drottningen af Rumänien, af målaren Gustaf Richter, samt af den unga, nyligen aflidna skådespelerskan Josephine Gallmeyer, Wienarnes gunstling, hvars fina spirituella fysionomi är synnerligt anslående. Vidare finner man alltid en längre novell jemte en mängd smärre arbetsbeskrifningar, notiser om konst och litteratur, samt afbildningar af taflor. Slutligen bjuder vår *Frauenzeitung*, hvad som för oss här har mesta intresset, en mängd ofta mycket goda afbildningar af nyare och äldre föremål från konstens och konstslöjdens område, af bostäder vackert

anordnade, samt smärre konsthistoriska och konstindustriella uppsatser af Tysklands mera framstående författare. Så har man uppsatser om kakelugnar, deras betydelse i dekorativt hänseende, olika sätt att pryda dem m. m.¹⁾ En annan gång får man en serie studier öfver *sofjädern*, eller öfver *dryckeskärl* af olika slag; då och då slutligen en lättläst men upplysande godbit af Jacob Falke om *sättet att anbringa taf- lor*, eller om *blommor såsom rumdekoration*, m. m. Såsom bevis på hvad man har att lära af sådana »smulor från rikemans bord» bifoga vi ett kort referat af sistnämnda uppsats, i det vi anbefalla die Illustrirte Frauenzeitung till våra slöjdvänners aktningsfulla uppmärksamhet²⁾.

Falke börjar med att erinra om behaget af lefvande växter i boningsrummen. Om man ordnar dem i fönstret och låter solen skina in mellan deras friska grönska och lifliga färgprakt, så kan man förvandla det tarfligaste rum till ett hemvist för trefnad och behag. Låt klängväxter infatta ert fönster, ber han, eller fyll hörnen af ert rum — om de hafva erforderlig dager — med storbladiga växter, och ni har en rumprydning, som rikligt lönar eder möda, en dekoration långt skönare och mer uppfriskande än de grannaste förgyllningar. Och ett par blommande växter på matbordet, en frisk bukett i den enkla vaser eller en handfull blommor i den flata skålen — huru inbjudande göra de icke äfven den enklaste måltid.

Falke visar, huru de lefvande blommorna hafva äfven en inre betydelse, huru de bära poesi in i hemmet, huru de

¹⁾ Visserligen förekomma stundom i de konstindustriella framställningarna ett och annat, som hos Handarb. Vänner skulle väcka en helig fasa, så t. ex. i den för öfrigt värdefulla uppsatsen om kakelugnars prydnade, förslaget att på kaklet fastlimma utklippta möbelygsfigurer! Men för den något sakkunniga läsaren är det lätt att skilja agnarna från hvetet.

²⁾ Man kan abonnera å Illustrirte Frauenzeitung i dess helhet (pris för $\frac{1}{4}$ år 4 Mark 25 Pf.) eller på dess Heft Ausgabe med 12 Kunstblätter och 24 häften årl. å 50 Pf. per häfte.

icke blott pryda, utan derjemte visa, att i hemmet råder ett ädelt sinne, som förstår att förena det sköna med det goda och nyttiga.

Men han klagar, att man nu för tiden icke nöjer sig med friska, lefvande växter och blommor, hvilka kräfva vård och allt emellanåt vissna eller affalla och behöfva ersättas af nya. Modet, säger han, har tagit industrien i sin tjänst och erbjuder nu konstgjorda blommor till rumprydnad. »Ja, icke nog dermed, på dess vink torkar man Floras barn, gräs, ax och grenar, och sticker dem knippvis in öfver spegel och kamin, utfyller med dem rummets hörn, ordnar dem i vaser på skåp och hyllor alldeles som om boningsrummet vore en «höskulle» — — —

Falke erkänner, att blomtillverkningen gjort stora framsteg, så att man ofta ej kan skilja konstgjorda blomster och växtformer från de naturliga. Men, säger han, då kommer den frågan: *när är deras användning riktig, och hvar har den sin gräns?*

Tillverkningen syftar att gifva längre varaktighet åt föremål, hvilka naturen skapar blott för dagen eller för en kort tid. Der alltså, menar Falke, hvarest varaktighet är af nöden, der har den konstgjorda blomman sin berättigade plats. Han har alltså ingenting att invända mot att damerna pryda sina hattar och sitt hår, eller, när modet så fordrar, äfven sin dräkt med gjorda blommor, efter som de friska skulle vissna inom en kort stund. Och här vill han icke att man uteslutande binder sig vid naturens efterbildning utan ser gerna, att man fritt komponerar och stiliserar dessa prydnader. Dock tillägger han en varning att icke tro, att hvarje blomma, hvarje färg eller form af sådan prydnad passar hvilket hufvud som helst. — — —

Annorlunda med bostäder. Här beror blommornas varaktighet mest af den vård, vi gifva dem och blir liksom ett

bevis på deras tysta tacksamhet. Att ersätta dem med döda blommor strider mot vår känsla. Det förekommer oss som ett bedrägeri, säger Falke, och skulle vara så i högsta grad der, hvarest blommorna hafva sin naturligaste plats, i fönstren. Sätter man dem i vaser, tänka vi på vattnet, som dessa förutsätta och hur löjligt det vore att sätta konstgjorda blommor i vatten. Bäst anser han dem lämpa sig för korgar, emedan der hvarje tanke på, att man vill narra oss, bortfaller. — —

Om det till mani urartade modet, att öfverallt i rummen anbringa torkade växter, säger Falke, att det har sitt ursprung i en nyck hos en genialisk konstnär, hvilken dermed prydde sin atelier — ett bruk, som han förmenades hafva medfört från Orienten, och som, helgadt af hans popularitet, efterapas på det galnaste sätt af hans beundrare. Konstnären var Makart, och de här och där anbringade palmgrenarne gjorde, enligt Falke, en ganska vacker verkan bland de öfriga föremålen i den pittoreska oordningen af hans atelier. Men efteraparne hafva från palmgrenar slagit öfver till vass och gräs och tistlar och gud vet allt hvad. Medan palmgrenarne åtminstone i form och fall hafva ett visst behag och bilda mjuka intagande linier, göra deremot bundtarne af torkade gräs, som öfverallt utbjudas ooh köpas under namn af makartbuketter, blott intryck af en oformlig massa, beröfvad den ursprungliga färgpraktens behag. Och hvad äro blommor, beröfvade sin färg? Dödt, torrt, grått hö, svarar Falke, och slutar med att i ett satiriskt utfall varna för denna modegalenskap.

Tidning för Arbetskolor och Hemslöjd, utgifven af den kände slöjdvännen hr K. E. Palmgren. (Pris, helt år 4 kr). Denna tidning, som fyller ett erkänt behof inom vår skol- och slöjdverld, har redan kommit ett godt stycke på sin 2:dra årgång. Dess innehåll är både omväxlande och populärt,

mönstren, isynnerhet de för träskärning i allmogestil, goda och användbara för olika förmågor, priset synnerligt billigt. Bland uppsatser i 2:dra årg. må här påpekas en redogörelse för *det kvinliga arbetet* af dr Jos. Linck, en god historik af föreningen Handarbetets Vänner, hvars stiftare äfven blifvit välvilligt omnämnd, samt diverse märkliga uttalanden af framstående personligheter om handslöjdens värde och betydelse. Tidningen bör, såsom den enda i sitt slag hos oss, vara välkommen i hvarje hem eller skola, der man vill uppmuntra slöjdhågen hos ungdomen och förse sig med goda, lätt utförda mönster för billigt pris.

II.

Handarbetets Vännerns första direktris.

I kretsen af denna snart tioåriga förenings stiftarinnor har nu den första luckan uppstått, i det Fröken Anna Fleetwood förlidne Februari månad lemnade ej blott föreningen och den uppgift såsom dess verkställande direktris, som hon så länge och så väl fyllt, utan också fäderneslandet för att såsom gift bosätta sig i London. Förlusten är stor, så väl för vänkretsen som för föreningen och hennes praktiska verksamhet. Med sin kända pligtrohet stannade dock den afgående direktrisen på sin post ett halft år, för att hennes efterträdare, Fröken Ingeborg Eketrä, måtte kunna under hennes ledning inöfvas i sin uppgift.

Om den tillgifvenhet och tacksamhet, som Fröken Fleetwood tillvunnit sig så väl inom föreningen och dess styrelse som af dess talrika arbeterskor, vittnade dels den samling vackra brudgåfvor, som egnades henne, dels ock den fest, som anordnades på Grand Hotel för att bringa henne föreningens afskedshelsning.

Bland brudgåfvorna må främst nämnas föreningens, hvilken utgjordes af ett par ståtliga förhängen. Dessa förhängen, hvartdera om tre alnars bredd, äro af ett mycket tjockt, filtartadt tyg i mörk guldfärg («viel or»). De prydas nedtill af en hög bård, utförd i påläggs- och plattsöm. Mönstret, komponeradt i romansk stil, har till sitt hufvudmotiv en octogon, omfattad af en ram af dämpad gulhvit färg. Octogonens midt prydes växelvis af olika fantastiska djurfigurer, gripar och foglar, än på röd, än på blå botten. Emellan de sålunda omväxlande octogonerna uppstiga stiliserade ornament, uppåt och nedåt slutande med en likaledes stiliserad lilja. Detta senare motiv upprepas i de smalare bårder, som infatta hela förhänget nedtill och på sidorna och är ordnad i rödt, grönt, hvitt och gult på blå botten. Detta arbete, komponeradt af fru Hanna Winge, torde vara ett af de yppersta, som föreningen någonsin haft att uppvisa. Ställer man det i samband med den af styrelsen öfverlemnade guldkorsmattan och hjortduken, finner man att dessa minnesgåfvor representera föreningens hela utvecklingsgång: A och O för den tid, som den afgående direktisen egnat Handarbetets Vänner sin tjenst.

Ett bordtäckte, nästan öfverhöljdt af karakteristiskt broderi i tvistsöm efter skänkt motiv, i synnerligt harmonisk färgsammansättning, erhöll Fröken Fleetwood som gåfva af tjugo arbeterskor, hvilka under hennes ledning utbildat sig i sin vackra konst. Vidare kan nämnas en kudde i götisk stil, en mindre duk m. m. Alla dessa föremål voro dels ordnade, dels (såsom förhängena och flossamattan) komponerade af målarinnan Fru Hanna Winge, i hvars förträffliga skola Fröken Fleetwood sjelf utbildat den fina smak och det skönhetsinne, med hvilka hon tjenat föreningen.

Bland smärre gåfvor förtjenar nämnas: ett stilfullt, af Fröken M. Rohtlieb komponeradt, sykorgshölje efter dal-

motiv med inskriften: »Far väl. Haf tack. Lef glad. Glöm sent.»

Vid afskedsfesten förekom bland annat en lefvande tafla, förträffligt anordnad af Professor Malmström. Den framställde, midt i en grupp unga qvinnor i nationaldräfter, en skön bild af *konsten*, hvilken räckte handen åt en ung qvinna i skånsk drägt, representant för *hemslöjden*, omgifven af spinnrock, knyppeldyna och andra redskap för qvinnoslöjden.

Vid skålen för hedersgästen uttalade Föreningens ordförande några helsningsord, hvilka här må anföras.

Vid

afskedsfesten för Handarbetets Vänners Direktris

å Grand Hotel den 29 Febr. 1884.

Alla lefvande väsen ha sin egen saga, så ock Handarbetets Vänner och deras Direktris; och det är ett stycke af deras samfälda saga, som jag här går att förtälja.

Det var en gång en liten förening, som ännu låg i sin linda. Kring hennes vagga samlades en krets af välvilliga fostermödrar för att gifva den lilla sina gåfvor. En gaf henne *ett namn och en idé att lefva för*, en annan *en gnista af sin konstnärssjäl*, en tredje *medlen för hennes uppehälle och fortbestånd*. Alla skänkte henne så mycket af sin konstskicklighet och sin tid, sin omtanke och sin vård, som de hade lof att gifva bort. Blott *en* kunde gifva och *gaf* också *sig sjelf*, hel och hållen, sin arbetssicklighet, sitt tålmod, sin pligttrohet, och dertill sin alltmera utbildade smak, stilkänsla och sympatiska blick för det folkligt originella.

Denna ena var Anna Fleetwood. Hon blef, vid sidan af de moderliga ledarna, den unga Föreningens uppfostrarinna, en »ma bonne», en »ma chère», som det hette förr i verlden, och hvilka benämningar här, om någonsin, haft sin bokstafliga betydelse.

Det är icke min mening att uppräknat alla de goda egenskaper, som uppfostrarinnan lade i dagen under bemödandet att i förening med sina medsystrar »göra folk» af det lilla barnet, lära det först att »stå lull», sedan att gå framåt och småningom närma sig sitt gifna mål: Hemslöjdens förädling i konstnärlig och fosterländsk riktning.

Det är oss nog att veta, att Anna Fleetwood tagit sitt arbete såsom en uppgift, och deråt egnat alla de krafter, en gifmild natur och en god bildning förlänat henne.

Till gengäfva har ju också Föreningen gifvit sin Direktris mycket, i sjelfva verket det bästa, som kan förlänas ungdomen: *Medel till ut-*

veckling, till sjelfuppfosttran. Och så — Anna! — hafva Handarbetets Vänner och du vuxit tillsammans, förkofrande och förädlade hvarandra.

Till sagan hör nu slutligen, att vi, Föreningens styrelse, i ett öfvermått af omedvetet ädelmod, sjelfva genom förnyade reseuppdrag till England fört dig in i spåren af de »*lyckans galoscher*», hvilka nu med obetvinglig makt drifva dig att emigrera, icke blott från oss och vår byrå, utan bort från folk och land, för att såsom en aktad mans lyckliga brud bygga ditt hem i London. Medvetandet om detta faktum fyller oss med blandade känslor af vemod och hopp — en »sorg i rosenröd», som vi här ej böra gifva luft.

Vi få nöja oss med att lyckönska den som vinner, hvad vi förlora. Få egenskaper kunna också bättre trygga lyckan i ett hem än de, hvilka du under ditt arbete utvecklade, icke minst den pligt-trohet, hvarmed du stått kvar på din post och förnekat dig glädjen att öfvertaga din nya uppgift förr än du avslutat den gamla.

I öfrigt, Anna, är det ju — för att låna ett vackert ord — den »*tjenande konsten*», som du öfvat hos oss, den mellan skönheten och nyttan, mellan andens och naturens kraf medlande, förbindande, försonande — hvardagslifvet förskönande. Och hvar kan den konsten bättre öfvas, i inre som i yttre måtto, än i det egna hemmet, inom en älskad familjekrets!

Vissheten att sålunda ditt väl fyllda värf hos oss, långt ifrån att hindra, tvärtom väl förberedt dig för ditt nya heliga kall, må mildra vår saknad, då vi skiljas. Här vilja vi nu säga dig ett varmt tack för hvad du varit för oss under snart tio år, samt bringa dig Handarbetets Vänners hjertliga farväl, åtföljdt af de bästa lyckönskningar.

Fröken Anna Fleetwood och Intendenten vid Kensingtons Museum, mr Charles Derby, vigdes i härvarande engelska kyrka, den 15:de Mars och anträdde redan samma afton resan till utlandet. Vänner af föreningen och bruden, så väl som åtskilliga allmogeqvinnor, som arbeta för föreningen, inväntade de resande vid stationer under vägen. Dervid lemnades bland annat åt mrs Derby en vacker afskeds-helsning af dr Gödecke, med hvars sista rader denna lilla minnesteckning af föreningens afsked från hennes första direktis må avslutas.

»Sen länge blef hvar vink, du gaf, ett vackert stycke,
En dikt i färger blef hvart utkast af ditt tycke,
Ett penseldrag hvart stygn, med flitig hand du stack,
Ett drag till Sveriges lof. Tag med dig Sveriges tack!»

III.

I det nyligen upprättade konstslöjdmuséet i Berlin öppnades i början af April detta år en utställning af qvinliga handarbeten, hvilken af pressen skildras på ett förmånligt sätt. Här ser man först rätt, säger en referent, hvilka oerhörda framsteg det qvinliga handarbetet gjort under senare femton år. De gamla korsstyngsarbetena på hålig stramalj synas redan tillhöra sagans område. Åtminstone har utställningen ingenting i den vägen att uppvisa. Renässancens och de österländska folkens mest invecklade teknik efterbildas med häpnadsväckande finhet och beundransvärdt tålamod. Främst nämnas den badensiska konstbroderiskolans kollektiv-utställning, arbetsskolans i Reutlingen alster samt en samling arbeten från fru Marie Meyers konstbroderiatelier i Hamburg, och sägas dessa anstalters tillverkningar innebära bästa beviset på hvilken kraftig inverkan män sådana som Falke och Lessing utöfvat på qvinnoarbetets konstnärliga förädling.

Prisen stå naturligtvis i förhållande till arbetet och skönheten, och är det oss ett nöje, att här nedan anföra några af dem till jmförelse med Handarbetets Vänners, hvilka med orätt öfverklagas såsom höga af personer, hvilka icke förstå bedöma värdet vare sig af komposition och utförande eller material. För fru Meyers duk till ett matbord är priset 1600 mark; för en fullständig barndrägt af *virgade*(1) spetsar begäres 1500 mark, och för en stor matta i smyrna-imitation, arbetad för hand, 1000 mark.

De af en jury bedömda och utvalda bästa arbetena komma att belönas med trenne första pris om 200 mark, trenne andra pris om 100 mark, samt trenne tredje pris om 50 mark jemte ett stort antal hedersdiplom.

Hos SAMSON & WALLIN och öfrige bokhandlare finnes att tillgå:

BIBLIOTEK FÖR HELSOVÅRD

utg. af stift. Lars Hiertas Minne, red. af Prof. *E. Heyman*.

1. **Om Luften i våra bostäder.** Af Prof. *E. Heyman*. 0,75.
2. **Om Tänderna.** Af Dr *Otto Utmgren*. 1 kr.
3. **Sunda boningshus.** Af Ingeniör *P. Henriques*. 2 kr.
4. **Bakterierna som sjukdomsorsak** af Dr *C. Wallis*. Med talrika illustrationer. 2,75.

UR VÅR TIDS FORSKNING.

27. **Romas kristna katakomber.** Af Dr *J. Centerwall*. 2 kr.
28. **Blad ur vår tids Meteorologi.** Af Prof. *H. Hildebrandson*. 1,50.
29. **Ryggradsdjurens geologiska utveckling.** Af. Prof. *F. A. Smitt*. 1,50.
30. **Ryska rikets grundläggning genom skandinaverna.** Af Dr *V. Thomsen*. 2,50.
31. **Om Latin-herraväldet.** Af *Ad. Hedin*. 2 kr.
32. **Om kelterna.** Frankrikes och Britanniens forna bebyggare. Af Dr *R. Wickberg*. 1,25.

LEFNADSTECKNINGAR

öfver

UTMÄRKTA PERSONLIGHETER.

1. **Michel Angiolo**, af Prof. *L. Dietrichson*. 2,25.
2. **Georg Adlersparre**, af Dr *Otto Sjögren*. 1,75.
3. **William Harvey.** Blodomloppets upptäckare, af *D. R. Tigerstedt*. 0,75.

(G. 7435 × 1.)

